

Universitat
de les Illes Balears

Centre d'Estudis de Postgrau

Memòria del Treball de Fi de Màster

Glosa, glosades i glosadors.
Proposta per a l'Inventari
de Patrimoni Cultural Immateral de Mallorca

Pau Riera Picó

Màster Universitari en
Coneixement i Anàlisi Crítica del Patrimoni Immateral
(Llengua i Literatura Catalanes)

Curs acadèmic 2019/2020

Data: 22 de setembre de 2020

Tutor del treball: Jaume Guiscafrè Danús

Taula de continguts

Introducció.....	4
Gloses, glosades i glosadors. Fitxa de patrimoni cultural immaterial.....	7
A. Identificació.....	7
B. Localització.....	7
C. Datació.....	8
D. Descripció.....	9
E. Interpretació.....	27
F. Salvaguarda.....	28
Annexos.....	35
Annex I. Glosades dels anys 2017, 2018 i 2019.....	36
Annex II. Glosadors.....	45
Annex III. Tonades.....	53
Annex IV. Fons bibliogràfic i documental de la glosa.....	60
Annex V. Documentació gràfica.....	66
Referències bibliogràfiques.....	82

Introducció

Per a la UNESCO, el patrimoni cultural immaterial (PCI) és el conjunt de «practices, representations, expressions, knowledge, skills –as well as the instruments, objects, artefacts and cultural spaces associated therewith– that communities, groups and, in some cases, individuals recognize as part of their cultural heritage» (UNESCO 2003: 2). A Espanya, segons la *Ley de salvaguarda* de 2015, es considera PCI «los usos, representaciones, expresiones, conocimientos y técnicas que las comunidades, los grupos y en algunos casos los individuos, reconozcan como parte integrante de su patrimonio cultural» (2015, BOE 126: 10). Molt semblant a aquestes dues definicions, segons el Govern de les Illes Balears, el PCI es refereix a «els usos, les representacions, les expressions, els coneixements i les tècniques, juntament amb els instruments, els objectes, els artefactes i qualsevol altre suport material vinculat als béns immaterials objecte de salvaguarda, com també els espais, els indrets i els itineraris culturals i naturals que hi són inherents, i que les comunitats, els grups i, en alguns casos, les persones reconeguin com a part integrant del seu patrimoni cultural» (2019, BOIB 48: 4). Tots tres organismes el consideren objecte d'especial protecció i preservació.

L'any 2016 un equip de treball de l'Institut del Patrimoni Cultural Immaterial va iniciar la tasca de redactar l'Inventari de Patrimoni Cultural Immaterial de Menorca (IPCIME)¹, un catàleg que pretén, segons el seu lloc web, «la identificació, recerca, diagnòsi, difusió i promoció de totes les expressions i pràctiques culturals que [...] es manifesten i són característiques de l'illa de Menorca». L'inventari recull, dividides en set categories, aquestes manifestacions, totes incloses al web www.ipcime.cat, on investigadors, estudiosos i particulars hi podem trobar, a més, la descripció del lloc i de la feina feta, les dades de l'equip que ho ha fet possible (un coordinadora, un equip de treball i un equip de suport) i les últimes notícies sobre el patrimoni menorquí.

A Mallorca, no existeix encara un inventari semblant. El web del Consell de Mallorca dedicat al patrimoni històric diu que es declaren Bé Catalogat o Bé d'Interès Cultural «els elements únics, rellevants, singulars i excepcionals» i que «per poder fer-ho bé necessitem inventariar, classificar, aprendre, compartir...»². Si tota aquesta tasca està feta, no ho sabem. De moment, el 14 de setembre de 2020 el Consell Assessor del Patrimoni Cultural Immaterial de les Illes Balears es reuní (per primera vegada des de

¹ http://culturapopularmenorca.cat/continguts/?page_id=4635

² <https://web.conselldemallorca.cat/patrimoni-historic>

l'entrada en vigor de la llei de Salvaguarda de 2019) amb la idea de començar les gestions per a la creació dels futurs catàlegs de cada illa.³

L'IPCIME inventaria la glosa i els glosats menorquins. El meu treball, de caràcter descriptiu, és una proposta en forma de fitxa que recull les dades i evidències que conformen tota la informació necessària per a salvaguardar la pràctica i el coneixement de la improvisació poètica oral tradicional mallorquina i oferir-la a un hipotètic futur inventari de patrimoni cultural immaterial de Mallorca. L'objectiu d'aquest catàleg encara només projectat és una salvaguarda del patrimoni segons la idea d'Andreu Ramis Puiggròs: "La diferència entre conservació i salvaguarda és la mateixa que hi ha entre una fotocòpia fixa i una pel·lícula que segueix un procés."⁴ És a dir, la salvaguarda no pretén la preservació del patrimoni per conservar-lo inalterable, sinó vetlar pel seu continu camí i desenvolupament, assegurar-li un espai d'arrelament, transmissió i transformació i acceptar la seva possible desaparició, però només per manca d'utilitat o pèrdua d'interès per part de la comunitat, no perquè no s'hagin sabut eliminar els obstacles que l'hauran fet inviable.

Segons aquesta idea, per tant, propòs aquesta fitxa perquè faci part en un futur de l'inventari de patrimoni cultural immaterial de Mallorca i per animar les institucions, amb una mica de feina feta, a fer-lo possible. Sense cap altre model proper a partir del qual guiar-me, la fitxa d'aquest treball està feta seguint l'esquema de la menorquina. Com aquesta, s'estructura en sis apartats principals: identificació, localització, datació, descripció, interpretació i salvaguarda. En cadascun d'aquests punts hi he inclòs tota la informació que he pogut recopilar, tot un conjunt de dades públiques, però disperses, que estaven a l'abast de tothom que les volgués cercar, però que no havien estat ajuntades en un mateix lloc. Hi ha algunes diferències, malgrat tot, amb la fitxa de l'IPCIME. La primera, que el meu document recull no només la glosa, sinó també les glosades i els glosadors, ja que crec necessari tenir en compte el context en què es glosa i qui ho fa, tot plegat per a un millor enteniment d'aquesta pràctica. La segona, que he inclòs un subapartat que consider important i que no trobam al catàleg menorquí: el titulat "Altres mesures de salvaguarda", una aportació final que inclou recomanacions per a la salvaguarda de la glosa dirigides a les institucions perquè aquest treball també pretén servir d'assessorament de cara a futures lleis que en vulguin garantir la viabilitat. Per últim i com a darrer tret diferent, he inclòs cinc annexos: el primer detalla les

³ <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/ca/fitxa-convocatoria/el-consell-assessor-del-patrimoni-cultural-immaterialnbspde-les-illes-balears-s39ha-reunitnbspper-primera-vegada-despreacutes-de-la-publicacio-acute-de-la-llei-de-salvaguarda-del-patrimoni-cultural-immaterial>

⁴ Ramis va formular aquesta idea a la sessió que va impartir en el marc del Màster Universitari en Coneixement i Anàlisi Crítica del Patrimoni Immaterial, a la facultat de Filosofia i Lletres (Universitat de les Illes Balears), el 21 d'octubre de 2019.

glosades que s'han fet a Mallorca els últims tres anys, el segon és una relació dels glosadors mallorquins que viuen i glosen avui, el tercer enumera i explica les tonades que s'empren avui per a glosar, el quart conté una llista de reculls i d'obres de referència que conformen la bibliografia que es descriu com a necessària a "Altres mesures de salvaguarda", i el cinquè aporta documentació gràfica, sempre amb la idea de completar la informació sobre la glosa i d'il·lustrar i fer més fàcil, en alguns casos, la comprensió de la fitxa.

Abans de començar crec important explicar que aquesta fitxa recull sobretot informació referent a la glosa exclusivament improvisada. No perquè cregui que la glosa pensada, escrita o semiimprovisada no pugui ser considerada glosa, tot al contrari. He deixat sense analitzar o tenir en compte les gloses i les glosades de Sant Antoni, els Darrers Dies o Pasqua, dates marcades al calendari que guarden una forta relació amb el fet de glosar i cantar. Tampoc m'he estès parlant de glosadors no improvisadors –de posat o circumstancials–, sinó només dels que la història ha recordat com a hàbils en combat. De la mateixa manera, potser el lector troba a faltar a l'annex III les tonades de Sant Antoni o de simbomba de Manacor, Artà i Sa Pobla. Certament, no hi són, i això és perquè només hi he recollit les melodies que es canten durant tot l'any; les tonades santantonieres estan fora de lloc si no són cantades durant la festivitat del sant.

Tot i haver deixat aquesta informació fora de la fitxa, soc conscient que tot forma part la glosa en general com a manifestació cultural. Les gloses de Sant Antoni són gloses, les tonades manacorina, artanenca i poblera (i la gabellina i la llorencina) de Sant Antoni serveixen per a glosar, i els glosadors que escriuen o pensen els versos són, amb tot el dret, glosadors. Precisament, però, per la importància que tenen aquests elements dins les festes de gener, crec que cal generar una altra fitxa que reculli totes les dades sobre Sant Antoni i que inclogui, entre la gastronomia, els personatges i els costums, el fet d'improvisar cançons i la melodia i els instruments amb els quals es fa.

Igualment vull remarcar que si el lector pensa en les plagues de gloses, els glosats de tristor, els versots de dimonis o el repàs versificat dels esdeveniments de l'any conegut com a argument, elements no necessàriament lligats a una festa, veurà que alguns sí que els he esmentat en més d'un moment, però que el motiu de no aparèixer desenvolupats (o no aparèixer) és el mateix: aquests ítems han de formar part d'una fitxa de l'inventari més concreta. Si volguéssim recollir tota la informació referent a un element massa general, les fitxes resultarien inacabables. Cal tenir en compte, finalment, que aquest treball només arriba a ser una proposta per a un hipotètic inventari de patrimoni cultural immaterial. Per a convertir-se en la versió definitiva de la fitxa de l'inventari real, haurà de patir modificacions i actualitzacions.

GLOSA, GLOSADES I GLOSADORS

Fitxa de patrimoni cultural immaterial

A. IDENTIFICACIÓ:

Nom propi de l'element:

Glosa. Glosada. Glosador.

Àmbit:

Tradicció oral i particularitats lingüístiques.

Breu descripció:

La glosa és la pràctica popular tradicional d'improvisar composicions poètiques (gloses) d'entre quatre i un nombre il·limitat de versos heptasil·làbics.

Una glosada és l'acte públic o privat en què dos o més glosadors improvisen les seves composicions en un ordre generalment preestablert i en què s'interpel·len l'un a l'altre.

Un glosador és una persona capaç de glosar, d'improvisar versos segons les condicions de la glosa, en aquest cas, mallorquina.

Grup i/o comunitat:

Glosadors. L'acte de glosar, però, no s'entén si no hi ha algú que escolta. Una glosada, per tant està formada pel/s glosador/s i el públic.

Idioma d'expressió/variant dialectal:

Català/mallorquí

B. LOCALITZACIÓ:

Localització:

La glosa es practica arreu de Mallorca. Els combats, les glosades i els tallers s'esdevenen a gairebé tots els pobles de l'illa. Tanmateix, destaca per damunt de tots la ciutat de Manacor, on es concentra el major nombre d'esdeveniments glosats (vegeu l'annex I) i que és el municipi amb més glosadors nadius (vegeu l'annex II). General-

ment, a les comarques del Pla, Llevant i bona part de Migjorn de Mallorca la glosa hi és més present i activa que a la resta de l'illa, segurament per una menor influència de la immigració, el turisme i la industrialització, més que no Palma i els pobles de Tramuntana. Els municipis de la comarca del Raiguer, connectats a la capital per mitjà de l'autopista, han rebut una major quantitat de població extramallorquina i/o castellano-parlant, i això segurament ha contribuït, crec, en la disminució del coneixement i l'interès de les manifestacions culturals pròpies envers d'altres ítems duts per la globalització. Per altra banda, en aquestes comarques del sud-est de l'illa crec que s'hi troba un sentiment d'unitat lingüística i nacional que reflecteixen una atracció per la cultura, pels mateixos motius que he exposat.

C. DATACIÓ:

Periodicitat:

Ocasional.

Descripció de la data de realització/periodicitat:

La glosa no té lloc en una data específica, sinó que es practica durant tot l'any. Avui en dia, gairebé cada setmana s'organitza una glosada a alguna localitat. Les glosades són encarregades per diferents col·lectius. Les de caire públic poden ser organitzades per ajuntaments perquè formin part d'uns actes més amples, com ara unes festes patronals, o per entitats cíviques, associacions de veïns, etc. Les glosades privades les organitzen restaurants, bars i tavernes, que ofereixen un entreteniment per als seus clients o cerquen una manera d'atreure'n de nous. Un glosador (o més d'un) també pot ser contractat o convidat en un esdeveniment privat familiar, com ara un aniversari, unes noces, unes matances, etc.

No obstant això, hi ha cites glosades que es repeteixen any rere any. Per exemple, el govern autonòmic reserva un lloc per als glosadors el Dia de les Illes Balears, normalment a Palma. Manacor compta amb els glosadors locals per iniciar les seves Fires i Festes de Primavera al mes de juny. A l'agost, Maria de la Salut organitza des de l'any 2014, la Fira del Glosat, amb una gran participació de públic i de glosadors.

Degut a l'arraconament de la glosa durant el segle XX i a la pervivència de les festes de Sant Antoni, en què també es glosava, hom creu equivocadament que els glosadors tan sols canten durant aquesta celebració. És cert, tanmateix, que aquestes festes estan molt vinculades a la pràctica de la glosa i el mes de gener els glosadors multipliquen considerablement la seva activitat (vegeu l'annex I).

D. DESCRIPCIÓ:

Descripció general:

La glosa és la pràctica popular d'improvisar, molt sovint cantant, composicions poètiques (gloses) de quatre o d'entre sis i un nombre il·limitat de versos heptasíl·labs (tradicionalment, *mots*), però que no acostumen a excedir els dotze o catorze. Aquest tipus d'estrofa (a partir dels sis versos), que coneixem com a glosa mallorquina, té dues rimes, a i b, amb les quals comencen els dos primers versos i acaben el dos darrers. Cap glosa, per tant, es pot iniciar ni finalitzar amb dos versos rimats, això és, amb un rodolí. Quant als versos interiors, l'ordre i la combinació els decideix el glosador, tot i que no acostuma a repetir una rima més de quatre vegades seguides. És molt corrent també improvisar en una altra estructura diferent, la quarteta (quatre versos heptasíl·labs amb rima abba o abab), i, des de fa deu anys, amb la dècima, atribuïda a Vicente Espinel (Frechina 2014: 6), de deu versos heptasíl·labs de rima abbaaccddc. Qualsevol d'aquestes tres estrofes és un tipus diferent de *glosa*. Les melodies per cantar (tonades) difereixen en cada estrofa. La tonada de glosa mallorquina (sense cap altre nom propi que aquest) consta de dues frases musicals, una d'ascendent i una de descendent, i només s'hi poden trobar tres normes: segons una, el primer vers de la glosa puja i el darrer baixa. Segons la segona, els versos interiors poden pujar o baixar, però la frase descendent sempre canvia la rima. Per últim, es poden cantar fins a quatre versos ascendents seguits (cinc o més no és corrent ni sona bé), mentre que els descendents mai no es repeteixen. Aquesta tonada és compartida per quasi un 90% dels glosadors d'avui perquè l'han apresada de la mateixa persona, Mateu Matas "Xuri". Temps enrere, però, cada glosador tenia la seva pròpia tonada. Avui, només Antoni Galmés "Prim", Jordi Cloquell "Artiller", Francisco Muñoz "Foraster", Llorenç "Màgic" Cloquell i Joan Planisi canten amb tonades pròpies i no emprades per altres, però que alhora comparteixen un tret distintiu: totes repeteixen el primer vers. Això és una manera de tenir un petit temps extra per pensar o memoritzar les idees de la resta de la glosa. Pel que fa a la dècima, es canta amb una melodia popularitzada pel cantant Biel Majoral (Gabriel Oliver), amb què interpreta "Cançons republicanes"⁵, al seu disc homònim. Les quartetes, per la seva banda, es canten amb les melodies de moltes balades tradicionals. Les més emprades són "Don Francisco", "Ses pomes" o "Les verges", "Sa

⁵ "Cançons republicanes" és el tema que dona nom al tercer disc de Biel Majoral. Les lletres de *Cançons republicanes* (Blau, 2008), en la seva majoria, són escrites per Pere Capellà "Mingo Revulgo", glosador, poeta, dramaturg, mestre d'escola exiliat durant el franquisme i fill de Llorenç Capellà "Batle", un dels glosadors amb més anomenada de la història, com veurem més endavant.

madona”, “Sa mort de na Margalida”, “El comte i la pastora” i l’eivissenca “Com voleu, germans, que canti”.

La confecció d’una glosa se sol dur a terme sempre de la mateixa manera. Generalment, les idees transmeses s’hi encaixen en dos versos⁶, tot i que és possible fer-ho en més o menys mots. Un glosador concentrarà sempre el missatge de la seva intervenció als versos finals per potenciar-ne l’efectivitat. Els versos inicials, que presenten la glosa, solen lligar amb a la intervenció del glosador anterior (en cas d’haver-n’hi) o fer-hi referència, cosa que dona una sensació de continuïtat. Els versos intermedis fan el camí entre la presentació i el final i són molt valorats si dibuixen una relació entre una cosa i l’altra o si presenten noves aportacions a la idea principal. Tanmateix, sense comptar la creació del final com a primera passa, no hi ha cap norma escrita per fer una glosa, sinó que cadascú ha interioritzat una metodologia pròpia. La fabricació, però, sigui quina sigui, canvia a l’hora de fer quartetes o dècimes. Les quartetes només tenen quatre versos i, segons el costum d’organitzar les idees en parelles de mots, com he dit més amunt, no hi trobarem res entre la idea final i la inicial –que aquí perd sovint eficàcia per concentrar l’esforç en una bona rima. Quant a les dècimes, s’entenen com la unió de dues quartetes (abba i cddc) lligades per un pont (ac). Aquí, encara que els versos més importants seran el 9 i 10, el glosador mirarà de donar un pes substancial al final de la primera quarteta i, sobretot, al pont.

Una glosada és l’acte públic o privat en què dos o més glosadors improvisen les seves composicions en un ordre generalment preestablert i en què s’interpel·len l’un a l’altre. Serrà (1997: 61-84) les diferencia en tres tipus: la topada, la demanda i el combat. Això, però, avui ha canviat. La topada, en què dos glosadors improvisen l’un amb l’altre quan es troben per casualitat, gairebé ha desaparegut. La demanda, consistent en el plantejament d’un enigma o d’una pregunta complicada per provar l’habilitat del rival, ja no es practica; altres demostracions de destresa glosadora l’han substituïda. Avui coneixem (i es practiquen) diferents tipus de glosades: simbombades (quan les gloses s’acompanyen del so de la simbomba durant Sant Antoni o els Darrers dies i s’alternen amb cançons), combats (de vegades, més que un format específic, el moment d’una glosada en què la postura dels glosadors és la d’atacar-se mútuament), gloses de prima (els glosadors canten sota les indicacions d’un “posador de temes”, que sovint actua també de presentador), glosa i poesia (les gloses s’improvisen a partir de la lectura d’un

⁶ La glosa emprada per il·lustrar les tonades a l’annex III n’és un exemple molt clar.

poema per part d'un rapsoda) i la glosada oberta –moltes vegades espontània⁷–, en què no hi ha distinció entre glosadors i públic i canta tothom qui ho vol fer.

Entre els segles XIX i XX, un combat servia per demostrar quin glosador era més bo⁸ dels dos que solien enfrontar-se⁹. Avui, les actuacions se celebren pel simple gaudi d'oferir i cantar gloses (a més de les funcions que repassarem més endavant), més que no per competir. Els glosadors no perden cap oportunitat de demostrar la seva habilitat versadora ni d'atacar-se i combatre entre ells, però no cerquen quedar com a guanyadors o millors improvisadors reconeguts de la trobada. La glosa és, per damunt de tot, un acte col·lectiu.

La manera de fer d'una glosada no es troba escrita enlloc ni compta amb normes preestablertes. Tanmateix, els últims anys se n'ha anat repetint el format, de manera que exposarem aquí el procediment i l'ordre d'intervenció més habituals en la glosada d'escenari o el combat, les actuacions més freqüents. Generalment, les solen dur a terme dos o tres glosadors. És poc comuna una glosada entre quatre glosadors, i encara menys entre cinc, degut a la dificultat d'establir una conversa o un fil conductor entre tants d'interventors. Quan comença la *performance* les primeres gloses serveixen per saludar el públic, presentar-se i agrair l'assistència i la convidada. Tot seguit, es passen a tractar els temes d'actualitat, es comenten notícies o bé s'estableix la controvèrsia entre glosadors. La glosada flueix com una conversa i els temes sorgeixen i es discuteixen amb naturalitat. Les composicions finals agraeixen novament la presència del públic, serveixen de comiat i posen punt i final a l'acte. L'ús de les diferents estrofes és variable segons el context i el tipus d'actuació, però sovint se segueix l'esquema següent: el primer torn és el de la glosa mallorquina, que presenta la glosada i s'empra per tractar l'actualitat o du a l'invectiva entre glosadors (a les darreres voltes, no està ben vist l'atac entre els improvisadors, ja que hi ha poc espai per respondre o defensar-se). Les dècimes, de tonada més solemne, solen tractar els temes més profundament i conviden a la reflexió. En tercer lloc, les quartetes (entre tres i cinc per glosador) tanquen la glosada i, depenent de la tonada, poden reprendre el to alegre de l'inici o incidir en les reflexions de la segona part. De vegades, per acabar, els glosadors practiquen el que

⁷ Oliver (1982: 19) en diu "combat emocional".

⁸ Ginard (1960: 101). Diu: «Les glosades eren competicions entre poetes populars per destriar qui, en l'art, era més destre. El provar-se, per tal que cadascú llueixi les seves habilitats, fou sempre a tot arreu una pràctica naturalíssima. Se desafiaven a córrer, a tirar barra, a alçar pesos, a desxifrar endevinalles.»

⁹ Oliver (1982: 22-23) assenyala que hi havia parelles de glosadors molt habituals –la més coneguda fou la formada per Llorenç Capellà i Sebastià Vidal "Sostre"– que repetien les seves trobades a molts pobles. Ho explica quan diu: «Al llarg del temps s'anaren formant colles més o manco estables i la gent tenia preferència per sentir-los plegats. Són molt més famosos els combats de dues figures que no els que hi anaven glosadors de segona fila. (...) De fet, no és una cosa rígida, s'anaven mesclant i gairebé tots els de la mateixa època tenien enfrontaments públics.»

es coneix com a “dos a dos”: l'un comença una quarteta amb dos versos i deixa que el segon l'acabi amb els dos darrers. És un exercici lúdic i vistós, que serveix tant per posar fi a la glosada com per demostrar l'habilitat dels qui glosen. Amb tot, és inconcebible que durant un combat no es respectin els tipus d'estrofa, és a dir, un glosador mai contestarà una glosa mallorquina amb quartetes, per exemple.

L'ordre dels glosadors per cantar tampoc ve determinat per costum ni tradició. No obstant, quan són tres els qui glosen, es poden seguir certes pautes. En cas que n'hi hagi, el glosador local, del municipi o barri on es fa el combat, canta en primer lloc perquè és el que desperta l'atracció dels seus veïns. El glosador de més experiència sol ser l'últim a intervenir, de manera que recau en ell la responsabilitat de posar fi a la glosada de manera digna i clara. El segon glosador és sovint el menys hàbil o experimentat, i es recolza en els altres dos. Aquesta composició, tot i que habitual, no està en absolut reglada ni s'utilitza sempre, però sí que s'hi respecten escrupolosament l'ordre amb què han començat i els torns d'intervenció.

Quant als altres formats, el fet de ser tan recents fa que la metodologia o el transcurs d'aquestes glosades puguin variar. En principi, però, segueixen sempre una mateixa línia. A les gloses de prima, quatre glosadors (poques vegades tres, o cinc) es posen a les ordres del presentador i/o posador de temes, que els indicarà l'ordre i el nombre d'intervencions, la tonada i l'extensió de les composicions (si la prova a què s'enfronten no és lliure) a més de les situacions o papers que hauran de representar. Cada prova està pensada per a un glosador o un altre i per a un nombre determinat de participants. En la modalitat de glosa i poesia, l'execució és més simple: entre dos i quatre glosadors responen per torns (amb un ordre similar al que he descrit a la glosada) als poemes que els llegeixen un o més rapsodes. En aquest tipus d'acte, cada glosador tria per a cada intervenció la tonada més adient per a la composició que farà.

Pel que fa a l'espai, hi ha poca cosa a dir. El segle passat, es glosava «al teatre, a la taverna i [...] fins i tot a la plaça» (Ginard 1960: 101). Això no ha canviat quasi gens i a qualsevol lloc on sigui possible ser-hi i parlar, s'hi pot glosar o organitzar una glosada. Només s'hi tindrà en compte que els glosadors i el públic hi càpiguen.

Un glosador és una persona que ha adquirit l'habilitat de glosar, d'improvisar versos segons les condicions de la glosa, en aquest cas, mallorquina. Segons Serrà (1997: 43), els glosadors es distingeixen entre improvisadors i reflexius. Avui, a aquesta divisió hi podem afegir un tercer tipus a cavall entre l'un i l'altre. Així, si ara distingim el glosador o glosador de picat o de combat (improvisador) i el glosador de posat o de

camilla (reflexiu), també coneixem el glosador circumstancial¹⁰. Un glosador de combat és l'improvisador com a tal, el qui està capacitat per mantenir una glosada o un diàleg en vers (acompanyat d'un altre o més glosadors) i cantar tant com sigui necessari i sobre qualsevol tema. El glosador circumstancial, a diferència del primer, sap com es fa una glosa i pot dir-ne unes quantes, però no és capaç –per manca de pràctica– de glosar durant tant de temps com un glosador de picat ni prou hàbil com per respondre a cada invectiva que se li llança. Un glosador de posat, finalment, és aquell incapaç d'improvisar i que, per tant, escriu les seves composicions sempre després d'haver-les pensades abans. Els glosadors reflexius il·letrats o no avesats a escriure componien les cançons de memòria abans de dir-les o cantar-les, o bé demanaven a algú instruït que les hi escrivís. Aquest glosador aprofita la seva condició per explotar les seves habilitats literàries i d'estil.

Sovint, hom passa pels estadis de glosador de posat i glosador circumstancial abans d'assolir la condició de glosador. A més, segons Oliver (1982: 6), «un glosador pot esser de les tres classes. Més clar: un glosador de combat pot assumir les altres activitats de primer a darrer, però mai a l'inrevés.»¹¹

Història i transformació de la manifestació:

Resulta impossible determinar quan apareixen la primera glosa i el primer glosador o qualsevol improvisador. La improvisació poètica és quelcom compartit a gairebé totes les cultures del món. Així, de la mateixa manera que els *bertsolaris* bascs, els *repentistas* cubans, els *verseadores* canaris, els *payadores* argentins i uruguaians, els *troveros* murcians i andalusos, els *regueifeiros* gallecs, els *catastori* o *improvisatori* d'arreu d'Itàlia, els *menneänger* alemanys o els *bain-teny* de Madagascar (Munar 2008: 26), entre molts d'altres, el glosador mallorquí pot haver aparegut des del mateix moment en què els seus congèneres empren el que podem anomenar llengua. Sovint s'acostuma a situar en l'*Odíssea* i la *Ilíada* els punts més antics de la improvisació poètica; es tractava, en principi, de poemes orals i, degut a la seva enorme extensió, alguns fragments s'improvisaven quan no es recordaven sencers.

El 1841, al número 29 de la revista romàntica *La Palma*, Josep Maria Quadrado publica «Poetas mallorquines», el primer article que inclou composicions poètiques populars en català (entre d'altres, la balada “Don Joan i Don Ramon”), i es considera el primer punt d'interès dels cercles cultes per aquesta literatura¹². Encara que no parli

¹⁰ Oliver els anomena “esporàdics” (1982: 6).

¹¹ Aquest autor distingeix encara els glosadors de picat entre professionalitzats i ocasionals i els de posat entre erudits i no erudits.

¹² Ho afirma Josep Maria Pujol (citada per Guiscafrè 2017: 224).

explícitament de gloses ni glosadors, l'autor hi subratlla la necessitat de deixar de seguir els poetes que escriuen en soledat per centrar l'atenció en els que componguin per a cantar, és a dir, que improvisin (1841: 1), i assenyala per damunt de la poesia perfecta i treballada d'aleshores, el valor d'aquelles obres efímeres que desapareixen pocs segons després de ser formades (1841: 6).

A la segona meitat del segle XIX dos autors documenten els glosadors mallorquins: l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, en el seu estudi *Die Balearen: In Wort und Bild Geschildert*, i Mateu Obrador amb els treballs «Apuntes sobre Poesía popular de Mallorca» i «Glosadors de Mallorca. Apuntacions». L'arxiduc, en les seves diverses estades a Mallorca, recopilà en els seus apunts sobre la literatura popular mallorquina diverses gloses, codolades, cançons i noms i dades de glosadors. Dedicà trenta pàgines del treball només a la poesia oral i hi destaca la vigència que encara tenien aleshores els qui la feien. Mateu Obrador, per altra banda, és tutelat per Manuel Milà i Fontanals en el seu primer treball de recerca, que dona com a fruit prop de 300 cançons (entre les quals, gloses) recollides entre els estaments populars (Guiscafrè 2017: 236-237). A «Glosadors de Mallorca. Apuntacions» parla dels diversos glosadors de l'illa i fa una explicació sobre la mètrica i l'estructura que empren per glosar (Guiscafrè 2017: 238).

Abans de l'Arxiduc i d'Obrador, durant el segle XVIII tenim constància d'alguns glosadors "identificats amb nom i llinatges" (Serrà 1997: 18-19), personatges capaços d'improvisar amb espontaneïtat i rapidesa. Els més destacats són els casos de Sebastià Gelabert Riera, "Tià de Sa Real" (Manacor, 1715 - 1768)¹³, i de l'espollerí "en Planiol" (Esporles, s. XVII?). Tots dos apareixen a l'*Aplec de Rondalles Mallorquines d'en Jordi des Racó*, d'Alcover. Tià de Sa Real, a qui a més de glosador se li han atribuït dots de bruixot, és una figura llegendària de qui s'expliquen molts fets i històries, un bon nombre de les quals al voltant de la glosa. Entre d'altres fetes, sabé insultar encertadament un home que li demanà insistentment que glosàs per a ell, endevinà un enigma glosat que li presentà un company seu a canvi de pagar un dinar i convencé qui seria la seva dona de deixar el seu promès i de casar-se amb ell amb una sola glosa (Alcover 1936-72, V: 46, 54, 68). Per la seva banda, en Planiol eludí les indagacions de la Inquisició de Palma amb les seves composicions (Alcover 1936-72, XXIV: 109-111). Els textos d'Alcover assenyalen la capacitat i facilitat de tots dos per improvisar, però no donen mostres ni cap altra informació de trobades de glosadors, combats o vetlades glosades. El que sí que fan tant l'un com l'altre és glosar segons l'estructura, la mètrica i la rima explicades a l'apartat "Descripció" d'aquesta fitxa. Vegem-ne dos exemples. A la glosa següent, Tià

¹³ Tomàs Martínez estudia el personatge a *En Tià de sa Real: Notes per a la figura i l'obra de Sebastià Gelabert* (2016).

de sa Real empra sis versos heptasíl·labs (amb una idea, una oració a cada dos) de rima consonant abbaab, és a dir, encadenada, però mai repetida als dos primers mots ni als dos darrers:

Adiós, flor d'hermosura
casada amb l'interès.
Ja no mos veurem mai més
si no és a la sepultura.
Déu te do tanta ventura
com desig per mi mateix.
(Alcover 1936-1972, V: 68)

En Planiol descriu la seva dona amb aquests versos:

Això és es meu diamant
amb(e) qui em colg cada vespre,
dona ben trempada i llesta:
no en veuran de més honesta
a la Seu dia de festa
per bé que estiguen mirant.
(Alcover 1936-1972, XXIV: 110)

Com he explicat, no se solen repetir més de quatre mots amb la mateixa rima, que, novament, s'alterna a principi i final. Aquesta manera de confeccionar les gloses és un tret que es mantindrà inalterable fins al dia d'avui.

El següent punt de la història on ens hem d'aturar és el segle XIX. En aquest segle els glosadors troben la seva professionalització o semiprofessionalització¹⁴. La vida de dos glosadors, de ben segur els millors i més coneguts del segle, Llorenç Capellà "Batle" (Llucmajor, 1882 - Algaida, 1950) i Sebastià Vidal "Sostre" (Cas Concos des Cavaller, 1888 - 1966), ens serveix per conèixer les maneres de fer com a improvisadors d'aleshores. Tots dos són coneguts pels nombrosos combats, gloses i anècdotes de què es té memòria. La seva època és la darrera (abans del franquisme) que conserva les vetllades populars familiars o veïnals en què els glosadors s'exercitaven i atacaven en públic. Paral·lelament a això, però, tenim per primera vegada constància de les glosades

¹⁴ Diu Ginard: «Els glosadors, aureolats de prestigi, eren homes d'estament humil, sense lletres, que no se guanyaven la vida glosant sinó exercitant-se en qualque ofici. El ram de les gloses no donava per viure. Eren menestrals, conradors o mestres de paret seca» (1960: 89).

d'escenari, en què dues persones glosaven l'una contra l'altra davant d'un públic que hi assistia per escoltar-los.

Diversos glosadors es feren un nom entre el segle XIX i principis del XX. Pere Antoni Jusama "Serral", Andreu Coll "Tambor", Pau Noguera "Cerol", Jaume Homar "Roses", Llorenç Ferragut "Cartutxo", Bernat Rigo "Es Cabo Loco",¹⁵ Guillem Crespí "Es Panderer", Jordi Torrens "Mirató" o Joana Serra "Cartera", una de les poquíssimes dones glosadores del seu temps, són alguns dels improvisadors més populars i que s'enfrontaren a Llorenç Capellà i Sebastià Vidal. D'altres, com Miquel Perelló "Canta" o Llorenç Antich "Móra", es feren coneguts per les seves plagues de glosa escrita més que no pels seus combats.

La manera de glosar de llavors diferia de la d'avui. Els glosadors interpretaven una enemistat profunda dalt de l'escenari i els atacs que es proferien eren molt punyents. Això, però, era el que el públic demanava. L'atac més freqüent posava en dubte la capacitat de glosar de l'altre, però no faltaven les crítiques directes o burles a l'aspecte físic, la intel·ligència o l'habilitat per dur a terme el seu ofici. Dins d'aquest fer dels glosadors dels dos segles passats, Capellà i Sostre destaquen, deixant de banda ara la seva excel·lència versificadora, per ser els màxims exponents de la glosa com a eina crítica i de denúncia social. A més de perfeccionar el seu art i d'emprar-lo com a entreteniment, conservem diverses intervencions en combats que criticaven el poder (l'església, el batle, el rei i més endavant, Franco). El cas de Capellà és el més extrem: per mor de les seves gloses i les del seu fill, Pere Capellà, fou detingut i dut al cementiri de Vilafranca de Bonany per ser executat (Serrà 1997: 50). Només la intervenció d'una tercera persona el salvà. Ho explicà en una glosa molt coneguda que, entre d'altres autors, recull Biel Majoral a *Cançons republicanes*:

Avui fa dotze anys rodons
que em dugueren a Vilafranca
damunt una tomba blanca
enrevoltat de *matons*
que se feien il·lusions
de fer una Espanya santa
i ara fan tanta de planta
com un gat que no s'aguanta
enmig de quatre estalons.

¹⁵ Bernat Rigo és l'objecte d'estudi de *Es Cabo Loco. El Glosador del Coll d'en Rebassa*, de Pere Galiana (2013).

Els combats de glosadors eren molt celebrats a la Mallorca rural. Quan començà a haver-hi combats d'escenari, un glosador oferia el seu art o bé era demanat per algú que, coneixedor de la seva fama, el contractava: «hi ha un empresari que lloga i uns senyors que cobren per la feina feta, [...] que, òbviament, no dona per viure, però ajuda» (Oliver 1982: 19).

Sobre l'escenificació d'una glosada hem de recórrer a Ginard (1960: 101-116). Quan parla de glosades i glosadors del seu temps a *El Cançoner Popular de Mallorca* els lectors podem conèixer, com si els tenguéssim davant, les maneres de fer dels improvisadors d'aleshores. Glosaven a l'aire lliure o dins tavernes i ho feien en parella (vegeu la nota 9) i d'asseguts, sovint acompanyats d'una taula amb begudes alcohòliques o aigua¹⁶. Sabem per Ginard (1960: 109) o per Oliver (1928: 13) que els combats d'escenari d'aquesta època comptaven amb un descans entremig. Trobem documentat que durant aquesta pausa, Llorenç Capellà, sonador de guitarra, cantava algunes cançons d'autoria pròpia en les quals solia incloure un missatge crític, com ara *Havaneros* o *Es camión d'Algaida*¹⁷. Aquesta intervenció a mitja actuació evolucionarà durant la postguerra i suposarà una transformació al nostre segle, com remarcaré més endavant.

Durant la II República hi ha un canvi d'espai. Als pobles de Mallorca es construeixen petites sales de representacions i teatres parroquials, que seran el nou escenari per als combats. Quant a la manera de glosar, no sabem de cap canvi substancial durant aquest període.

Als anys 30, però, tot es torç. La Guerra Civil i el franquisme aboquen els glosadors a la seva decadència més crítica. Des de la postguerra fins als anys 2000, la glosa anirà progressivament convertint-se en el que Ignasi Roviró (1992: 76) anomena «espectacle de recursos folklòrics», perdent funcions, àmbit i presència. Contràriament al que puguem creure, però, la dictadura no és l'única culpable de la quasi desaparició dels glosadors, malgrat que hi ajudàs molt. L'èxode rural, la industrialització i el *boom* turístic buiden el camp, i els glosadors –pagesos, artesans o menestrals–, perden seguidors i, per tant, successors. A més, l'absorbiment de població per part dels grans nuclis deixen

¹⁶ Ginard (1960: 103), dins "Descripció d'una glosada. Examen de les gloses", diu: «Un dels dos rapsodes s'asseu, eixancant-se a la cadira, de manera que el respall, on se recolza de braços, li queda entre les cames. A la mà, hi porta un mocador. Se treu el capell i el penja a un clau dels bastidors. L'altre contrincant, encapellat, fuma i s'asseu en posició normal. Mentre dura la glosada, com a recurs per entretenir les mans –molts no saben què fer-ne de les mans, en públic– i per remullar la gargamella, beuen, i sovint hi tornen, un glop d'aigua.» Per la seva banda, Oliver (1982: 24) diu: «La majoria de glosadors eren afectats de seca o qualsevol altra beguda alcohòlica i durant el combat anaven bevent, a la qual cosa també els excitaven perquè la gent sabia que quan anirien una mica beguts la cosa s'encendria: per tant tenien una mica de fama de gatons.»

¹⁷ Totes dues han estat recuperades per Biel Majoral. Trobam "Havaneros" a *Vou veri vou per no dormir* (Blau/Discomedi, 1997) i "Es camión d'Algaida" a *Temps, temps, temps* (Blau/Discomedi, 2000).

els pobles amb menys habitants, i, conseqüentment, la vida canvia. Les vetllades es perden (a excepció de les celebrades en dates assenyalades com ara Sant Antoni, importantíssima), amb l'entrada de la maquinària al camp es deixa de cantar i la glosa, ja no apresada d'oïda, gairebé deixa de transmetre's.

La postguerra significa per a Jaume Calafat (Valldemossa, 1901 - Son Servera, 1982) l'època de més activitat i popularitat. Calafat és un dels pocs glosadors d'ideologia falangista (Oliver 1982: 41), i això el du al capdamunt dels glosadors del moment i a ser reconegut pel govern franquista de l'illa. Oliver assenyalava que guanya "una certa fama oficial" i que de la glosa "al punt més folkloritzant a què es podia arribar" (1982: 41). A mesura, per altra banda, que Capellà i Sostre van deixant els escenaris, la glosa perd la funció crítica, la denúncia social és anul·lada i només queden els combats amb gloses d'atac i lúdiques. Calafat organitza glosades per a la *Sección Femenina* i glosa en castellà a concursos de bellesa i altres actes preparats pels departaments culturals del govern. Als anys 50 apareixen Antoni Socias (Sa Pobla, 1928 - 2011) i Joan Planisi (Manacor, 1928). Suposen la darrera generació de glosadors del segle XX, a la qual s'uniran Rafel Roig "d'Es Carritxó" (Es Carritxó, 1933 - 2017) i Jaume Juan "Toledo" (Algaida, 1955), als anys 70. Des dels seus inicis, Joan Planisi manté una forta rivalitat amb Jaume Calafat. De fet, Calafat arriba a dir que després d'ells dos la glosa morirà, ja que no hi ha glosadors que la puguin mantenir. Acostumen a glosar junts Calafat, Planisi i Socias. Quan Calafat mor l'any 1982, Rafel Roig a poc a poc es fa seu el lloc buit de la tríada i el grup es consolida i assoleix una certa fama com a darrers glosadors vius. Calafat havia estat l'últim a glosar a la manera dels grans glosadors de picat i amb ell es perd el darrer referent. Els que hi havia ara, en canvi, n'havien après d'ell. La crítica havia desaparegut i glosaven seguint un esquema molt repetit: els primers torns servien per saludar el públic i presentar-se, per tot seguit saludar repetidament les autoritats i agrair-los la convidada i la seva presència¹⁸. El combat s'esdevenia a continuació i les darreres cançons eren per donar les gràcies novament i posar-se a disposició del públic. Durant els intermedis o bé en acabar la glosada les cançons que cantava Capellà se substitueixen per fandangos, coples o recitats en castellà. Joan Planisi destaca per aquesta pràctica.

Les glosades s'executen d'aquesta manera i gairebé sense nous participants (tret d'algun glosador esporàdic) durant més de 30 anys.

¹⁸ Mateu Xurí recorda en l'entrevista "El cant i el poder" de Sebastià Alzamora (*AraBalears*, 30 de març de 2019) com els glosadors vells li cridaren l'atenció per haver criticat el batle en lloc d'adular-lo, com havien fet ells: «Una vegada, glosant a Artà amb en Joan Planisi i en Toni Socias, que ells adulaven el batle i jo em dedicava a criticar-lo. I dins el cotxe, de tornada, em deien: "no has de donar tanta branca al batle, que després no et voldran.»

L'any 1998 apareix a Manacor l'Associació Cultural Es Canonge de Santa Cirga, presidida per Mateu Llodrà i ocupada de recuperar i donar vigència a qualsevol manifestació pertanyent a la cultura popular de Mallorca¹⁹. L'any 1999 l'associació es marca també com a objectiu recuperació de la glosa i el descobriment o entrenament de nous glosadors. S'organitza la I Mostra Autonòmica de Glosats, que pretén ajuntar les formes d'improvisació oral de les Illes Balears. Això suposa gairebé els primers contactes de la història entre glosadors de Mallorca i Menorca. En aquesta mostra i les tres que seguiran, Mallorca només pot aportar els tres glosadors grans, Jaume Juan i algun glosador circumstancial. Felip Munar i Munar (Lloret de Vistalegre, 1960), professor, divulgador, investigador cultural i escriptor, és aleshores vocal d'Es Canonge. És qui encapçala la iniciativa de la recuperació de la glosa, que comença a prendre forma l'any 2003, quan presenta el seu llibre, *Manual del bon glosador* a Santa Margalida. A l'acte hi assisteix amb 20 anys Mateu Matas Ordinas "Xurí" (Santa Margalida, 1982), glosador aleshores circumstancial i improvisador només en ambients familiars. Munar el convida a fer una glosa i, davant la capacitat (encara limitada) d'improvisació de Xurí i conscient que queden poquíssimes persones amb aquesta habilitat, el convida a un combat amb els tres glosadors vells.

Ràpidament es converteix en un habitual als combats de picat i en el quart membre de la tríada Planisi-Socias-Roig. Aprenent seu i alhora autodidacte, Mateu Xurí suposa una revolució per a la glosa. Millorant cada vegada més, comença a fer-ne una forma de vida. Amb Felip Munar ofereixen tallers per a aprendre a glosar i l'any 2004, a Mirabò (finca manacorina propietat de Mateu Llodrà) sorgeix la primera fornada de nous glosadors després de quasi quaranta anys. La conformen Antoni Llull "Carnisser", Jordi Cloquell "Artiller", Antoni Galmés "Prim", Francisco Muñoz "Foraster", Catalina Forteza "Blava", Margalida Cortès, Antoni Viver "Mostel" i Miquel Campaner. S'estrenen a la VII Mostra, celebrada a Manacor l'any 2005 (Llodrà/Munar 2010: 108), que fa dos anys que ha passat a dir-se Mostra Internacional d'Improvisadors i a comptar amb versadors d'arreu del món. Aquest mateix any s'uneixen als tallers Macià Ferrer, Antònia Nicolau "Pipiu" i Blai Salom. Mateu Xurí, a poc a poc, es va allunyant de l'estil dels veterans i crea el seu propi. Es converteix en el nou referent dels glosadors novells, que aprenen igualment d'ell i dels més grans. La funció crítica a les glosades comença a recuperar-se i Xurí es preocupa per induir a la reflexió amb les seves gloses.

¹⁹ Al lloc web d'aquesta associació (www.mallorcaweb.net/glosadors) hi diu: "Aquesta Associació Cultural pretén revitalitzar i dignificar la cultura popular en tots els seus vessants: qualsevol manifestació, qualsevol exposició o transmissió artística, arrelada a la terra i a la gent que ens envolta, que tengui en compte la nostra història, la nostra llengua, la nostra manera de relacionar-nos i de dir-nos les coses, s'encabeix en aquest projecte."

L'any 2007 s'idea amb els germans Pere Joan i Manel Martorell musicar la glosa mallorquina, fins aleshores cantada *a capella*. Així neix Glosa Musicada, el conjunt format per Xurí i els Martorell en què el primer improvisa acompanyat pels instruments dels altres dos. Una de les primeres innovacions és glosar amb la melodia de la balada "Don Francisco". Amb el temps, s'hi afegiran "Sa mort de na Margalida", "Ses pomes", "Com voleu, germans, que canti" o "El comte i la pastora". Aquestes balades estan compostes totes de quartetes heptasil·làbiques amb rima abab o abba (o abcb). Les cançons castellanes i cuplets amb què Planisi acabava les glosades, tot i que molt aplaudides en un principi pel públic, havien començat a perdre interès amb el temps i van essent substituïdes per cançons i romanços mallorquins. Xurí transporta les tonades de Glosa Musicada als combats, i els glosadors, quasi tots, n'adoptaran l'ús. Més endavant, glosar en quartetes du a voler complicar el format i sorgeix l'exercici que anomenam dos a dos. Fins i tot, de vegades en comptes de dos versos per glosador se'n fa només un. L'exercici extrem consisteix a cantar únicament tres o quatre síl·labes (mig vers) de cada mot de manera alternada.

Aquest mateix 2007 una delegació de glosadors mallorquins (Mateu Xurí, Toni Carnisser i Catalina Blava, acompanyats de Felip Munar) són convidats al X Incontro Internazionale di Improvisazione Poetica del Piemont, Itàlia. Allà, coneixen, entre d'altres, Alexis Díaz-Pimienta, repentista cubà. Descobreixen per mà seva l'ús de l'estructura de la dècima. Xurí fa les seves primeres dècimes al festival i, els mesos següents, en perfecciona la pràctica i l'empra com a colofó de les glosades. D'altres glosadors s'interessen per la nova estrofa i també s'avesen a utilitzar-la per glosar. Els primers anys s'usa per cantar-la la tonada de glosa mallorquina, fins que es decideix canviar-la per la melodia de "Cançons republicanes". Durant els anys següents, quartetes i dècimes es consolidaran com a intervencions habituals d'una glosada. A diferència de les quartetes, però, la dècima no serà generalment adoptada pels membres de l'Associació, segurament pel canvi que suposa l'estructura o l'ús de quatre rimes en comptes de dues. Arran de conèixer Díaz-Pimienta i de descobrir el món de la improvisació cubana, l'any 2008 s'organitza un viatge per part dels glosadors al país centreamericà. Hi coneixen els repentistes, improvisadors illencs de dècimes i que canten dempeus. Aleshores Antònia Pipiu proposa, a imitació d'aquests, deixar les cadires i glosar drets. D'aquesta manera s'intenta afegir al missatge glosat la força i la llibertat de l'expressió corporal. Des d'aleshores a Mallorca no es glosarà d'altra manera, excepte, per exemple, quan es fa acompanyats de menorquins, que continuen improvisant d'asseguts.

Aquests anys els glosadors mallorquins entren en contacte amb alguns corrandistes catalans i s'organitzen trobades entre ells. El 2007, durant una conversa entre

Mateu Xurí, Caterina Canyelles, Jaume Cabaní i Francesc Ribera "Titot"²⁰ es proposa de muntar una trobada de 24 hores de glosa. La idea, que acaba per limitar-se a 12 hores, pretén posar en contacte els glosadors dels Països Catalans i donar a conèixer totes les modalitats d'improvisació en vers que s'hi fan. Així, aquest mateix any s'organitzen les primeres 12 hores de glosa a Palma. L'èxit de participació i aflluència és de tanta consideració, que segueixen aquesta edició, amb la interrupció d'un únic any, les següents: Palma 2008, Ferreries 2010, Berga 2011, València 2012, Manacor 2013, Sabadell 2014, Terres de l'Ebre 2015, Maó 2016, Artà 2017, Mataró 2018, Benicarló 2019 i Prada de Conflent 2020 (suspesa per la pandèmia de COVID-19). Hi participen glosadors mallorquins i menorquins, corrandistes catalans, joters de l'Ebre, garro-tinaires lleidatans, versadors i cantants d'estil valencians i improvisadors provinents de l'Alguer i la Catalunya Nord.

Els anys 2007 i 2008, per tant, suposen un punt d'inflexió i de canvis en la història de la glosa a Mallorca. Els glosadors passen a cantar de drets i incorporen al seu repertori les quartetes i les dècimes i s'organitzen les primeres 12 hores de glosa. L'esdeveniment més important, però, és la fundació de l'Associació Cultural Glosadors de Mallorca. Amb el primer grup considerable de glosadors dins Es Canonge de Santa Cirga apareix la necessitat de crear una organització centrada exclusivament en la glosa, capaç de gestionar tota l'activitat glosadora i que vetlli per l'aparició de nous glosadors i la seva continuïtat. Els glosadors en actiu d'aleshores (Mateu Xurí i els membres dels tallers de Mirabò més Jaume Juan i Felip Munar; Joan Planisi, Antoni Socias i Rafel Roig no hi prenen part, i Miquel Campaner ja ha deixat la glosa) funden la nova associació de glosa a Mallorca, vigent fins avui.

Ara la glosa s'ha transformat del tot. S'han recuperat les glosades a bars i places, i la mitjana d'edat dels glosadors ha baixat significativament. S'han afegit a les files de l'associació Maribel Servera, Pere Joan Munar, Llorenç "Màgic" Cloquell i els infants Miquel Cano "Garvinyet" i Aina Galmés, de 9 i 11 anys, respectivament.

Aquesta recuperació coincideix amb l'auge de les festes de Sant Antoni a Manacor, que guanyen moltíssima aflluència i participació als seus foguerons i balls de dimonis. Un d'aquests foguerons destaca per damunt de tots: el que s'encén a la plaça de la Concòrdia, durant el qual s'alternen els goigs al sant, cançons populars i gloses. Hi apareixen moltes veus que s'atreveixen a glosar, refer cançons apreses o contestar

²⁰ Caterina Canyelles, nascuda a Sa Pobla, és mestra, glosadora i resident a Barcelona. És una de les figures recuperadores i impulsores de la cançó improvisada a Catalunya. Jaume Cabaní és català i seguidor de la glosa. Francesc Ribera és glosador, cantant i regidor de l'ajuntament de Berga. El fet que l'any 2007 fossin aquestes tres persones i no unes altres qui parlassin amb Xurí és un fet fortuït. Tanmateix, he cregut just esmentar-los.

envits. A la vegada, la família de Toni Carnisser, propietària del Bar Mallorquí de Manacor, organitza una simbombada a l'establiment, que s'anirà repetint any rere any fins a convertir-se en glosada oberta i en una veritable festa massiva. D'aquestes vetlades, d'on ja s'havia alçat Maribel Servera, també en surten Joan Antoni Sunyer, Sebastià Adrover "Tià Roca" i Miquel Servera, que durant els anys següents s'afegiran a Glosadors de Mallorca.

Paral·lelament, Mateu Xurí i Felip Munar ofereixen tallers escolars a centres de primària i instituts sense deixar de banda els dirigits a adults de diferents municipis. D'aquests primers en destaquen els impartits a l'IES Damià Huguet de Campos i a l'IES Berenguer d'Anoia d'Inca perquè en sortiran, respectivament, els glosadors Miquel Àngel Adrover "Campaner" i Pau Riera, amb pocs anys de diferència.

L'any 2011 el Partit Popular de les Illes Balears guanya les eleccions i forma govern amb José Ramón Bauzá com a president. Bauzá, pertanyent a l'ala més conservadora del partit, legisla contra la llengua catalana i l'educació pública i es troba amb un ampli rebuig de la població i la comunitat docent. El juliol de 2012 l'ajuntament de Calvià, en mans del PP, rebutja l'organització d'un combat per part de la delegació de l'Obra Cultural Balear del municipi i prohibeix que es dugui a terme en cap indret del poble²¹. Aquesta censura desperta l'efecte contrari, i diversos pobles i moltíssims establiments privats comencen a requerir actuacions glosades. Això no fa més que popularitzar durant els anys següents la figura dels glosadors, que acaben prenent part en la pugna entre govern i docents i es converteixen en una de les veus de denúncia durant el conflicte.

El creixement de l'associació i la popularitat cada vegada més gran de la glosa, du a nous formats. L'any 2013 Glosadors de Mallorca i la Institució Pública Antoni Maria Alcover de Manacor organitzen la vetllada "Surt de la boca", una trobada entre els poetes Laia Martínez, Miquel Mestre i Josep Pedrals i els glosadors Macià Ferrer, Antònia Pipiu i Maribel Servera. En aquest primer diàleg entre glosa i poesia, els poetes reciten els seus versos i els glosadors improvisen les seves composicions a partir d'ells. La bona acollida de la funció convida a repetir un format que encara s'organitza a dia d'avui. En destaca l'actuació que té lloc a la Fira de Maig de Lloret de Vistalegre, en què cada any el públic aporta poemes, que, llegits per un rapsoda, són contestats o reinterpretats pels glosadors.

Poc més tard, arriben les gloses de prima. Una de les maneres d'improvisar més conegudes del bertsolarisme, al País Basc, és la de cantar sota les instruccions, condi-

²¹ La glosada acaba tenint lloc a Calvià el mes següent. Vegeu la notícia "Los 'glosadors' ven reconocido su arte con un molino cedido" (*Diario de Mallorca*, 30-07-2012) i l'entrada "L'ajuntament de Calvià no va de gloses" (24-07-2012) del blog de Vilaweb *Marginàlies*, de Jaume Mateu.

cions o personatges que un *gai-jartzailea* (indicador de temes) proposa als bertsolaris i que ha pensat prèviament (Garzia/Sarasua/Egaña 2001: 256). L'any 2015, després d'haver assistit com a espectadors a la final del Bertsolari Txapelketa Nagusia (Campionat Absolut de Bertsolaris), els Glosadors de Mallorca tenen curiositat per provar una actuació semblant. Així, Tomeu Cifre "Fus", Andreu Matamalas i Cristina Hinojosa, seguidors de l'associació i glosadors de posat, ideen "Gloses de prima", en què proposaran temes, situacions i personatges a interpretar per mitjà de la glosa a Mateu Xurí, Maribel Servera i Macià Ferrer dia 14 de juny a Pollença. La bona acollida de la idea per part de glosadors i públic els anima a seguir treballant aquest format, que queda consolidat amb el nom del primer espectacle.²²

Els tallers per a adults han dut les darrers incorporacions a l'associació. Del taller de Manacor n'han sortit Miquel Cano "Estornell", Alícia Olivares, Antoni Darder "Mosset", Ramon Reus i Ivan Antich; del de Sa Pobla, Xavier Ferriol i Maria Magdalena Amengual; del de Cas Concos, Miquel Estelrich "Pagès" i del de Porreres, Lluís Sastre. Glosadors de Mallorca té registrats avui 31 membres.

Temàtica:

En tant que una glosada transcorre de la mateixa manera que una conversa, les gloses poden versar sobre qualsevol tema. Si n'hi ha un que predomina sobre els altres és l'actualitat. Els glosadors tracten els esdeveniments actuals per estimular la complicitat del públic i complir així amb la funció de creació d'opinió. Altres temes recurrents són la política, per la seva condició d'actual i per la capacitat d'encendre els ànims i provocar la contesta, i el sexe, degut a la consideració de tema tabú tan estès a les cultures occidentals. Val a dir que la temàtica sexual té més facilitat de sortir entre glosador i glosadora i que generalment és un recurs que, si no apareix per si mateix, els glosadors empren per reactivar un combat quan en minva la intensitat²³. Qualsevol tema o qüestió, però, es pot fer servir per glosar.

Dedicació:

La glosa, en tant que pràctica improvisada, no requereix d'un temps específic de preparació. Sí que hom necessita, però, dedicar una certa quantitat de temps per

²² Segons el DCVB, "prima" és l'«Espai de temps del capvespre fins a entrada de fosc». Originalment, la glosada s'havia de fer al terrat de l'edifici d'El Club de Pollença a la posta de sol. Finalment, la pluja els obligà a dur a terme l'espectacle en una de les sales interiors. El manteniment del nom per aquest format és un fet del tot fortuït. Vegeu-ne el cartell a l'annex V.

²³ En l'entrevista de Carles Mulet a Mateu Xurí publicada al *Diario de Mallorca* el 12 de juliol de 2009, el glosador és preguntat per la freqüència dels temes polític i sexual en les glosades. Xurí respon: «Són els temes per antonomàsia, els més fàcils, perquè agraden a tothom. La connexió amb el públic és la base del glosat, i inconscientment hi vas quan veus que costa aconseguir-la.»

dominar-ne l'art. Abans del segle XXI qui aprenia a glosar ho feia d'oïda, escoltava els qui glosaven i provaven d'imitar-los fins que se'n sortien. Cada glosa feta era una mica més de pràctica, cada glosada escoltada significava més lliçons apreses.

Avui en dia i des de mitjans de la dècada dels 2000, encara que hi ha glosadors que han après a improvisar d'aquesta manera, s'imparteixen tallers d'aprenentatge i perfeccionament de glosa. Aquest tallers, oferts per Es Canonge de Santa Cirga fins al 2008 i per Glosadors de Mallorca des d'aleshores, cerquen ensenyar la metodologia de la glosa a persones que estiguin interessades a practicar-la. Així mateix, els mateixos membres de Glosadors de Mallorca es reuneixen setmanalment per millorar la seva manera de glosar al Molí d'en Polit, seu de l'associació, a Manacor.

Minutatge:

Les glosades no tenen una durada determinada. Tot plegat depèn de l'ocasió, de la resposta del públic, de l'habilitat dels glosadors o de les circumstàncies de l'actuació. Una glosada damunt un escenari té una durada aproximada d'una hora, mentre que si hi han d'actuar altres artistes es pot reduir a mitja hora. Si en acabar una glosada d'escenari, la participació s'obre a d'altres glosadors presents, en conjunt es poden abastar les dues o tres hores. Si la glosada es desenvolupa en un bar i durant Sant Antoni, per exemple, es pot allargar des de les deu de la nit a les cinc, les sis o les set de la matinada

Eines, infraestructures i objectes emprats i/o accessoris:

La glosa mallorquina es canta *a capella*, de manera que per practicar-la no es necessita res més que la veu del glosador i, si s'escau, un equip de megafonia.

Formes d'organització social:

Abans del segle actual, la glosa no ha estat mai organitzada ni ha comptat amb cap tipus d'estructuració social. Tenint en compte que es tracta de quelcom que hom pot practicar al moment que vol sense ni tan sols necessitat de cap altra persona o d'un espai determinat, una manifestació d'aquestes característiques no va requerir durant molt de temps de cap tipus d'ens organitzatiu. Els glosadors d'escenari del segle XX funcionaven com a artistes autònoms: oferien les seves glosades o eren requerits per la seva fama, les duïen a terme i en cobraven la feina en haver acabat. La glosa mai no ha estat una pràctica professionalitzada encara que, tradicionalment, una glosada sempre ha estat, d'una manera o d'una altra, remunerada. Els glosadors tenien la seva pròpia ocupació i la glosa suposava una pràctica (i uns ingressos) a part (Ginard 1960: 89).

L'any 1998, però, el naixement d'Es Canonge de Santa Cirga suposa l'aparició de la que serà la primera associació organitzada de glosadors. Presidida per Mateu Llodrà, era conduïda per la directiva, amb un vicepresident, una secretària, una tesorera i cinc vocals. La tasca més important d'Es Canonge, sense comptar els combats, les glosades i els tallers que suposaren la formació de nous glosadors, és l'organització de les deu Mostres (quatre Mostres Autònòmiques de Glosats i sis Mostres Internacionals d'Improvvisadors), que posaren en contacte glosadors amb improvisadors d'arreu del món.

Deu anys després neix l'Associació Cultural Glosadors de Mallorca, presidida primer per Mateu Xurí (de 2008 a 2017) i per Maribel Servera després (de 2017 a avui). Glosadors de Mallorca s'estructura en dos òrgans de decisió: la Junta Directiva, votada pels socis i formada per la presidenta, el tesorer (Mateu Xurí), el secretari (Felip Munar) i tres vocals (Macià Ferrer, Tomeu Fus i Cati Eva Canyelles) més dos vocals suplents (Pau Riera i Miquel Servera), i l'Assemblea General, conformada per tots els socis o membres de l'associació. La Junta Directiva s'encarrega de guiar-la en les seves funcions i els seus objectius. Qualsevol decisió presa per la junta se sotmet a l'Assemblea General, que l'aprova o la desestima. A nivell de funcionament, Glosadors de Mallorca té tres departaments o grups de treball: Promoció i difusió, Ensenyament i transmissió i Investigació i innovació.

Participants/Executants:

Executen una glosada els glosadors. Hi participen glosadors i públic. Per conèixer els glosadors de picat a Mallorca avui, vegeu l'annex II.

Ús i funció:

Les funcions de la glosa són diverses i poderoses. D'aquestes, n'hi ha dues de cabdals i destacades. Les altres, sense menystenir-les gens (és impossible), es troben en capes més internes del fet de glosar.

La funció lúdica és la primera, la més freqüent i vistosa. És, a més, la funció més uniforme i que més intocable s'ha manifestat durant els anys d'existència de la glosa que coneixem. Tots els glosadors (incloem aquí circumstancials i de posat) han glosat i glosen pel fet d'entretenir-se i divertir-se. La vessant lúdica és la característica que més atreu gent que ignora la glosa i que convida a conèixer-la. Mirant a cada costat d'una glosada, si per al glosador té una funció d'entretenir i de crear (ho veurem tot seguit), el públic hi troba un recer de divertiment, de catarsi (Frechina 2015: 27).

La funció crítica és la segona en importància per, a diferència de la lúdica, haver perdut i guanyat pes durant la seva història. És tanmateix, una funció bàsica. Tampoc és quelcom unànime; no tots els glosadors empenen el vers per a la crítica al poder

establert. Es necessita un cert atreviment i coratge per emprendre una crítica pública, molt més que no per fer un acudit. A través d'aquesta funció (com també de l'expressiva) els glosadors han guanyat un prestigi important en la societat en què són presents. La manca de por i la capacitat per assenyalar qui exerceix el poder de manera incorrecta²⁴ els ha dut a ser considerats una espècie de creadors d'opinió. Una bona mostra de la visió de la figura del glosador que ha quedat al poble es aquesta cançó:

Lliberau-mos, sant Antoni,
de llengua de glosador.
L'hi emprèn com un pintor
qui amb sa mateixa color
tant pinta sant com dimoni.

La minva més important de la funció crítica se succeeix durant la postguerra, el franquisme i el postfranquisme, just després d'assolir un dels seus punts més alts durant la segona república i abans de tornar a recuperar la seva posició a l'actualitat.

La funció informativa ha quedat pràcticament en desús. Els glosadors eren portadors de notícies, explicadors de fets d'interès i coneixedors dels esdeveniments de la seva comunitat. Aquesta vessant, però, ha quedat obsoleta per la presència dels mitjans de comunicació moderns, evidentment més ràpids a desenvolupar aquesta funció que no cap persona. Tanmateix, el pes perdut per la funció informativa ha estat aprofitat per la de creació d'opinió. En comptes d'explicar les noves (en alguns casos encara ho fan), avui els glosadors opinen i exposen els seus judicis sobre un fet, cosa que sovint provoca que l'auditori s'hi mostri d'acord o se'ls facin seus pel fet de procedir d'una veu de certa importància o per haver trobat en les paraules del glosador una manera d'expressar el seu posicionament envers aquest fet concret. Aquest és un dels factors que fa que trobem encara una altra funció o subfunció dins la creació d'opinió: la de cohesió de grup, enfortiment dels llaços de la comunitat o, segons Frechina, celebració de la identitat (2015: 29)²⁵.

²⁴ Gabriel Janer Manila considera *La universalitat de la glosa. Gloses mallorquines de picat (1735-2011)* de Felip Munar, el llibre per al qual escriu el pròleg, «un homenatge als glosadors satírics: aquells que, en temps més aspres, mantingueren el foc –era un foc foquet– de les paraules que s'encabriten i salten per riure's del món, denunciar les malifetes dels homes i les dones i (...) posar en evidència que, a vegades, la nostra capacitat de fer el ridícul és il·limitada.» (2017: 11)

²⁵ Frechina recull la penúltima dècima de les que formen el pregó de festes de La Beata que pronuncia Mateu Xurí l'any 2012 a Santa Margalida. Diu: «Vull tenir el dret a ser / tot allò que m'han llegat. / Som... per una identitat, / i per ella em faig valer. / Fins que em quedi un bri d'alè / no quedaré boca closa. / La consciència m'imposa / ser amb el poble compromès. / Per qui vos parla, això és / la funció que té la glosa.»

Per últim, i no per això menys important, ans al contrari, la funció poètica és l'essència de la glosa. De tan bàsica, però, és òbvia, i per això sovint no rep la consideració que mereix. Aquesta importància ve donada pel fet que, sense funció poètica no hi ha glosa. És la que en fa quelcom singular dins el món de la parla oral, allò que permet al glosador expressar-se glosant en comptes de fer-ho parlant. Aquesta funció és implícita en la glosa, a diferència de les altres; es poden pensar, escriure o improvisar versos que no entretenguin, que no critiquin i que no informin, però el fet de ser versos significa que la funció poètica ja juga el seu paper. Dins d'aquesta, per altra banda, hi podem trobar altres vessants en el fet de crear una glosa. En capes més internes de la funció poètica hi trobam la capacitat d'ornamentar els mots. Glosadors de totes les èpoques han treballat l'expressivitat i l'ornamentació de les seves composicions amb l'objectiu de demostrar la seva habilitat. Avui, malgrat que qualsevol glosa té un major o menor grau d'expressivitat intencionada, l'ornamentació i l'eloqüència poètica destaquen i són més visibles en la glosa escrita, en les trobades de glosa i poesia i en els jocs d'estil i habilitat d'una glosada –en el saber cercar la manera vistosa de dir quelcom o de trobar l'acudit, per exemple en un dos a dos.

E. INTERPRETACIÓ:

Significació simbòlica/socioeconòmica:

La glosa en si mateixa i l'ús que en fan els glosadors han esdevingut sempre un element identitari no excloent (ans al contrari) i de pertinença al grup. L'individu que observa una glosada i hi participa sap que es troba dins d'un grup cohesionat, amb consciència de comunitat i amb un element unificador.

A nivell improvisat, escrit o en l'ensenyament, el glosar es manifesta com un dels símbols de la cultura mallorquina i posa de manifest l'estat de salut de la llengua. Una cosa va lligada a l'altra. El fet que la glosa –com altres manifestacions orals i/o escrites– tengui una funció lúdica, crítica, comunicativa i expressiva fa que, indirectament, la llengua també les tengui i això marca la presència plena en els seus àmbits d'ús.

La glosa no és senya de classe i d'estatus social. Qualsevol persona prou àgil mentalment pot glosar sense tenir en compte els seus sexe, edat, ideologia, raça, origen o poder adquisitiu. A nivell econòmic tampoc representa cap pràctica a tenir en compte.

F. SALVAGUARDA:

Transmissió:

Els glosadors han transmès la glosa, valgui la redundància, a través de la glosa. Això és, la improvisació oral s'ha donat a conèixer, s'ha estès i ha arrelat a certes zones i grups poblacionals a través de la seva pràctica. Dins aquest espargiment, però, destac quatre vies de transmissió principals.

Les glosades. Evidentment, la manera més senzilla de donar a conèixer l'art improvisador és mostrant què és aquest art i com es du a terme. Hem d'incloure aquí tots els tipus de glosades (combats, gloses de prima, glosades obertes...), les actuacions de les festes de Sant Antoni i les intervencions a mitjans de comunicació. De la mateixa manera que els glosadors antics, els actuals s'han preocupat d'oferir la seva habilitat a establiments i institucions per organitzar actuacions amb l'objectiu de fer arribar la glosa al públic.

Els tallers. Aquesta és la via, no d'ensenyar què és la glosa, sinó d'ensenyar-ne la creació, la metodologia i els seus secrets. La majoria de glosadors actuals han conegut la glosa i s'han decidit a practicar-la a través dels tallers. A més dels glosadors de combat, centenars de persones han passat pels tallers de glosa i ara ja en coneixen (i n'aprofiten) la tècnica i les possibilitats.

La glosa a l'escola i formació de professorat. La introducció de la glosa a les aules és un objectiu a mig complir que té Glosadors de Mallorca. Milers d'infants han rebut als seus centres educatius tallers d'iniciació a la glosa i un nombre encara no gaire alt de professors han assistit a formacions específiques per treballar la improvisació poètica a classe. Els glosadors procuren deixar paleses les vessants i aportacions de la glosa entre els infants: cohesió de grup, adquisició d'habilitats lingüístiques i musicals, participació, creació, estimulació de la crítica, habituació a la parla en públic, etc.

Les trobades. Entre aquestes, sobresurten les mostres i les edicions de 12 hores de glosa. Tots dos formats han compartit un objectiu: ajuntar i posar en contacte els improvisadors dels Països Catalans i, a un nivell superior, del planeta. Això ha fet possible la transmissió de tècniques i formats per glosar, l'adquisició de tonades o estructures i la presència i participació de glosadors mallorquins tant a d'altres territoris catalanoparlants com a diversos països del món.

Viabilitat i riscos:

La glosa a Mallorca gaudeix d'una salut i d'una posició que feia quasi un segle que no tenia. Avui l'Associació Cultural Glosadors de Mallorca té un total de 31 membres

dedicats a la glosa, a la seva difusió i/o a la innovació per al seu creixement. Pràcticament hi ha glosades cada setmana a un poble o un altre de l'illa, i prop d'un centenar de seguidors fidels que, en major o menor mesura, cerquen temps per formar part del públic d'aquestes trobades.

No obstant aquesta realitat, que convida a ser optimistes, la viabilitat de la glosa no està garantida al cent per cent. Hi ha riscos als quals haurà de fer front i manquen mesures per assegurar un futur que no s'han acabat de prendre o que encara es troben en procés.

En tant que entreteniment, la glosa ha de lluitar per fer-se un lloc entre les afeccions i ocupacions que es practiquen avui. Aquesta lluita no té un final a la vista i haurà de ser constant fins que, qui sap, acabi per perdre's. La globalització dificulta guanyar aquesta lluita perquè aïlla les pràctiques populars o tradicionals en general i/o les substitueix per d'altres de més esteses. Això és un inconvenient per centrar-se en el sector de la població més important per la pervivència de la glosa; el jovent és el col·lectiu que decidirà si una cosa roman o es perd, i en matèria d'improvisació oral, el rap i les batalles de *hip-hop* suposen un rival molt difícil de tombar o amb qui competir. Ben emprada, però, i amb la mesura adequada, la globalització pot esdevenir un recurs per ampliar els horitzons glosadors. A través de la comunicació amb l'exterior i la imitació d'elements o personalitats importants en altres llocs i àmbits, Mallorca ha vist combats de glosa i rap, ha guanyat la dècima com a estructura o ha vist els seus glosadors improvisar amb melodies reconegudes gairebé mundialment ("Paraules d'amor", "Cant del Barça", "Es tanzt ein Bi-Ba-Butzemann"...) i que, encara que en forma de prova o divertiment, han pogut causar interès per la improvisació a diverses persones.

Per altra banda, la viabilitat arribarà de la mà d'uns altres factors, molts només a l'abast de la comunitat glosadora. Hi ha el risc, no encara proper però sempre present, de l'estancament. Tots els glosadors en actiu han après i aprenen del mateix: Mateu Xurí. Això suposa que, d'alguna manera, tots glosen a partir de com ho fa ell, evolucionen amb ell i deixen de banda el que ell no empra. El cas de la tonada (recordem que només quatre glosadors empen una melodia diferent a la seva) n'és l'exemple més clar. Encara que Xurí té camí per endavant, calen un altre relleu generacional i l'aparició de nous referents que superin els actuals. Per defecte, els glosadors més experimentats marquen el camí dels més novells, però malgrat això, tots ho fan sota l'ombra del primer mestre. Per altra banda, són necessàries persones que es dediquin a la glosa, no tant a la improvisació com a la innovació, la investigació i la difusió, de manera que el rang d'abast sigui molt més ample. Amb aquestes condicions i una voluntat d'avançar, la viabilitat del món de la glosa estarà garantida.

Valoració de l'individu/grup/comunitat:

Entenent com a comunitat la població de Mallorca, donat que la meitat dels habitants de l'illa resideixen a Palma, no es pot dir que la glosa compti amb un reconeixement important (vegeu l'annex I); segurament, són menys de la meitat els mallorquins els qui en coneixen la pràctica o han vist una glosada alguna vegada.

Això, però, canvia a mesura que estrenyem el cercle sobre l'illa. Si no hi comptam Palma, sinó només la Part Forana, el percentatge de gent que coneix i valora la glosa creix, tot i que una part d'aquesta gent encara la tendran per una pràctica antiga i pròpia de la pagesia. Alhora hauríem de distingir entre la població jove (menors de 40 anys) i la de més edat. La gent gran coneix la glosa, l'ha viscuda de prop o n'ha sentit a parlar en un percentatge molt més considerable que no el de la gent jove.

Facem el cercle encara més petit, concentrem-nos en el sud-est de l'illa. Les comarques del Pla i del Llevant de Mallorca, ho he dit quasi al principi, es troben menys exposades a la influència de Palma, una de les vies d'entrada d'aquelles pràctiques, costums i coneixements duts per la globalització que poden marginar diversos aspectes del saber fer mallorquí. Aquí la glosa gaudeix d'un reconeixement i d'una popularitat molt més elevats i la població jove comença a representar un grup important dins del conjunt de seguidors o coneixedors del vers improvisat, encara que no iguala la població d'edat més avançada.

A nivell general, per tant, a Mallorca no hi ha encara una valoració significativa de la glosa. Si som capaços de submergir-nos en capes més internes i de mirar més enllà de les grans masses de població, però, aquesta valoració puja de manera substancial. Aquest grup coneixedor, que forma una comunitat interna dins la comunitat que suposa Mallorca, manté una postura d'admiració, respecte i atracció constant, si no creixent, per l'art dels glosadors. El gruix de cançons del Cançoner Popular de Mallorca, la majoria de ben segur improvisades en algun moment abans de quedar fossilitzades en la memòria popular, demostren el pes de la glosa com a eina de comunicació, expressió, crítica i entreteniment entre els mallorquins. El fet que, en vint anys, els glosadors de picat hagin passat de quatre o cinc a la trentena no demostra tampoc altra cosa.

Mesures de salvaguarda preses pel grup/comunitat:

Les vies descrites al subapartat "Transmissió", les que tenen per objectiu la difusió i la recuperació de la glosa, són les mesures més eficients que ha pres el col·lectiu de glosadors. Les glosades, els tallers per a adults i els escolars, les sessions de formació per a docents i les grans trobades organitzades persegueixen un mateix fi. Tanmateix, cap d'aquestes mesures es poden emprendre sense un teixit organitzatiu. Aquest és un dels motius de la fundació de Glosadors de Mallorca. L'organització cerca augmentar i

difondre l'activitat glosadora i garantir-ne la viabilitat. Amb aquest objectiu s'han impartit els tallers i els glosadors que n'han sortit han estat convidats a unir-se al grup, de manera que s'ampliï (i que ajudin a ampliar) la xarxa d'improvisadors i continuadors de l'art glosat.

La creació d'un fons gràfic i audiovisual s'entén des de Glosadors de Mallorca com a preservació i font de consulta de la feina feta. Avui, l'associació compta amb un fons d'enregistrament en vídeo de més de 600 glosades, des dels anys 90 a avui, filmat i organitzat per Arnau Socias, fill del glosador Antoni Socias, i amb dos fons fotogràfics, l'un des de 2004 a avui, obra de Macià Ferrer, i l'altre des de 2012 a avui, compilat i conservat per Pau Riera.

L'existència de tota una bibliografia (vegeu l'annex IV) que abraça des dels primers poetes considerats glosadors fins als improvisadors d'avui, suposa també un testimoni vital de la pervivència i la continuïtat de la glosa, i conforma una font de coneixement sense la qual l'evolució de la poesia oral mallorquina no hauria estat la mateixa. Amb la seva tasca, els autors de les obres que la formen han posat part, potser sense saber-ho, a una manera de salvaguardar la glosa poc comparable a qualsevol d'altra que hagi pres la comunitat.

Protecció jurídic-administrativa i/o reconeixement patrimonial:

Els següents articles avalen, segons les administracions internacional, espanyola i balear competents en matèria de patrimoni cultural immaterial, la condició de manifestació cultural i patrimonial de la glosa i els possibles mecanismes de protecció i salvaguarda a què s'ha d'acollir.

-UNESCO:

Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (2003)

Article 2.2. The "intangible cultural heritage" [...] is manifested inter alia in the following domains:

- (a) oral traditions and expressions, including language as a vehicle of the intangible cultural heritage;
- (b) performing arts;
- (c) social practices, rituals and festive events;
- (d) knowledge and practices concerning nature and the universe;
- (e) traditional craftsmanship.

Article 2.3. "Safeguarding" means measures aimed at ensuring the viability of the intangible cultural heritage, including the identification, documentation, research, preservation, protection, promotion, enhancement, transmission, particularly through formal and non-formal education, as well as the revitalization of the various aspects of such heritage.

-Gobierno de España:

Ley 10/2015, de 26 de mayo, para la salvaguardia del Patrimonio Cultural Inmaterial.

Artículo 2. Concepto de patrimonio cultural inmaterial.

Tendrán la consideración de bienes del patrimonio cultural inmaterial los usos, representaciones, expresiones, conocimientos y técnicas que las comunidades, los grupos y en algunos casos los individuos, reconozcan como parte integrante de su patrimonio cultural, y en particular:

- a) Tradiciones y expresiones orales, incluidas las modalidades y particularidades lingüísticas como vehículo del patrimonio cultural inmaterial; así como la toponimia tradicional como instrumento para la concreción de la denominación geográfica de los territorios;
- b) artes del espectáculo;
- c) usos sociales, rituales y actos festivos;
- d) conocimientos y usos relacionados con la naturaleza y el universo;
- e) técnicas artesanales tradicionales;
- f) gastronomía, elaboraciones culinarias y alimentación;
- g) aprovechamientos específicos de los paisajes naturales;
- h) formas de socialización colectiva y organizaciones;
- i) manifestaciones sonoras, música y danza tradicional.

-Govern de les Illes Balears:

Llei 18/2019, de 8 d'abril, de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial de les Illes Balears

Article 3. Àmbits del patrimoni cultural immaterial

El patrimoni cultural immaterial es manifesta, en particular, en els àmbits següents:

a) Formes de comunicació, tradicions i expressions orals i les seves produccions, incloses la llengua i les seves modalitats i particularitats lingüístiques com a vehicle del patrimoni cultural immaterial, com també la toponímia tradicional com a instrument per a la denominació geogràfica del territori.

b) Activitats productives, processos i tècniques artesanals tradicionals.

c) Festes, creences, rituals i cerimònies.

d) Arts de l'espectacle, representacions, jocs i esports tradicionals.

e) Manifestacions sonores, música, danses i balls tradicionals.

f) Salut, alimentació, gastronomia i elaboracions culinàries.

g) Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers, aprofitaments específics i percepció del territori.

h) Formes de sociabilitat col·lectiva i d'organització social, com també els usos i els costums tradicionals i el dret consuetudinari de cadascuna de les illes, inclosa la tradició jurídica privativa pròpia de cada illa.

Article 4. Concepte de salvaguarda

1. De conformitat amb aquesta llei, s'entén per salvaguarda les mesures encaminades a garantir la viabilitat del patrimoni cultural immaterial, és a dir, reforçar les diverses condicions, materials o immaterials, que són necessàries per a la transformació i la interpretació contínues d'aquest patrimoni, com també per a la seva transmissió a les generacions futures.

2. Aquestes mesures de salvaguarda han de prendre com a base la participació de la ciutadania, la interculturalitat i el desenvolupament sostenible, com també la resta de principis generals que es detallen en l'article 8 d'aquesta llei.

3. Les mesures de salvaguarda comprenen la identificació, la documentació, la investigació, la preservació, la protecció, la promoció, el reconeixement, la transmissió —bàsicament a través del sistema educatiu i d'educació no formal—, la difusió i la revitalització d'aquest patrimoni en els seus diferents aspectes.

Altres mesures de salvaguarda:

Les institucions de Mallorca poden prendre part en la salvaguarda de la glosa i de la cultura en general. És més, en cas de fer-ho, resultaran cabdals. Bàsicament, però, qualsevol manifestació cultural necessita, seguint la idea d'Andreu Ramis, llibertat. Cal que els òrgans de govern garanteixin espai d'evolució i adaptació a les expressions artístiques i que només hi intervenguin si és necessari, això és, en cas de risc de

desaparició o d'una alteració quantitativa i/o qualitativa. Per a aconseguir-ho, és important donar suport a les necessitats dels agents creadors i divulgadors de d'art i de cultura, i no capitalitzar la seva activitat ni la creació.

Per altra banda, per a participar de manera més activa en la salvaguarda d'aquest cas concret, la glosa, s'ha de garantir un mínim de participació als mitjans de comunicació. Mitjans com el *Diari de Balears*, l'*AraBalears* o el setmanari *Cent per cent* han reservat un espai d'opinió per a la glosa durant diversos anys, i IB3, la televisió autonòmica, ha dedicat algun programa als glosadors. Aquesta mesura ajudarà tant en la preservació com en la difusió. Per ajudar la glosa com a art viu cal cedir espais per a la seva pràctica i el seu desenvolupament.

Finalment, resultarà interessant i útil la creació d'un fons bibliogràfic (que he començat a l'annex IV d'aquest treball) i documental de la glosa. Haurà de contenir, per una part, les obres que han tractat la glosa des del punt de vista de la investigació o bé des de la creació; per l'altra, material periodístic, gràfic (fotografies, cartells), sonor i audiovisual al voltant del món glosador.

GLOSA, GLOSADES I GLOSADORS
Fitxa de patrimoni cultural immaterial

ANNEXOS

Annex I. Glosades dels anys 2017, 2018 i 2019

Annex II. Glosadors

Annex III. Tonades

Annex IV. Fons bibliogràfic i documental de la glosa

Annex V. Documentació gràfica

Annex I. Glosades dels anys 2017, 2018 i 2019

He recollit totes les glosades (glosades, combats, gloses de prima, trobades de glosa i poesia, 12 hores de glosa, etc.) que, segons la pàgina de Facebook Glosadors de Mallorca, s'han dut a terme a l'illa els anys 2017, 2018 i 2019 i n'he apuntat el dia el lloc. No hi he comptat els tallers, les presentacions de llibres sobre glosa o aquelles glosades que sorgeixen espontàniament per multitudinàries que siguin, sinó únicament les organitzades (o sol·licitades) per una persona o entitat des de fora de l'associació. L'objecte d'aquest recompte és deixar palesa la presència de la glosa a Mallorca i oferir unes dades que, per bé que minses, permeten fer-se una idea de l'activitat glosadora que es desenvolupa en un any i dels pobles en els quals té lloc. Aquesta recopilació pretén ser útil a la fitxa i a un futur inventari com a informació complementària.

Els actes fets a Palma duen apuntat el lloc i el motiu general, una informació que em servirà per a algunes conclusions que faré al final d'aquest annex.

2017

Gener

- 07. Sa Pobla
- 12. Sant Llorenç des Cardassar
- 13. Portocristo, Sa Pobla, Pont d'Inca, Costitx, Lloret de Vistalegre
- 15. Capdepera
- 20. Porreres
- 21. Montuiri, Es Carritxó
- 27. Son Negre
- 28. Manacor

Febrer

- 04. Sencelles
- 10. Colònia de sant Pere
- 23. Búger
- 24. Santa Maria del Camí
- 25. Palma (passeig de Sagrera, Diada de les Illes Balears), S'Alqueria Blanca
- 28. Palma (passeig de Sagrera, Diada de les Illes Balears), Santa Eugènia

Març

- 01. Palma (passeig de Sagrera, Diada de les Illes Balears)
- 04. Esporles
- 11. Palma (La Tertúlia)

24. Lloret de Vistalegre

25. Alcúdia

Abril

01. Manacor

03. Manacor

06. Palma (UIB, participació a la Jornada per la llibertat d'expressió en suport de Valtònyc, raper)

14. Artà

23. Palma (plaça de Cort, diada de Sant Jordi)

23. Petra

Maig

03. Palma (teatre Mar i Terra, preludi de la representació *En el feu de l'ermitatge*)

06. Manacor

08. Sa Pobla

14. Lloret de Vistalegre

20. Cas Concos des Cavaller

26. Sant Joan

Juny

02. Manacor

02. Búger

03. Felanitx

16. Palma (UIB, festa de final de curs)

23. Alaró

26. Palma (plaça de l'Olivar, festes d'estiu)

Juliol

03. Campanet

07. Petra

09. Petra

13. Felanitx

14. Palma (Can Alcover)

18. Santanyí

21. Felanitx, Valldemossa

22. Muro

25. Calvià

28. Cas Concos des Cavaller

Agost

12. Palma (Sant Jordi, Festa d'Es Lluquet)

- 14. Pollença
- 18. Ses Salines
- 19. Montuïri
- 23. Sant Joan
- 24. Manacor
- 25. Maria de la Salut

Setembre

- 01. Campanet
- 10. Cas Concos des Cavaller
- 15. Manacor, Llubí
- 18. Binissalem
- 19. Bunyola
- 27. Binissalem

Octubre

- 12. Lluçmajor
- 20. Manacor

Novembre

- 04. Palma (parc de les Estacions, XXVIII Setmana del Llibre en Català)
- 08. Palma (teatre Mar i Terra, Palma Folk, setmana de cultura popular)
- 11. Artà
- 17. Manacor
- 18. Montuïri
- 19. Caimari
- 24. Felanitx
- 25. Mancor de la Vall

Desembre

- 03. Portocolom
- 14. Palma (Col·legi Sant Francesc, presentació "Les novetats de Llull")²⁶
- 15. Sa Pobla
- 23. S'Arracó, Sóller
- 24. Petra
- 29. Felanitx

Total: 96 (Palma: 14)

²⁶ Dia 14 de desembre de 2017 l'editorial Barcino presentà a Palma i durant l'acte "Les novetats de Llull" tres obres de Ramon Llull en català actual: *Llibre d'Amic i Amat*, *Blaquerna* i *Llibre de les Meravelles*. Joan Santanach i Sebastià Alzamora oferiren un col·loqui i els glosadors Mateu Xurí, Maribel Servera, Miquel Àngel Adrover i Pau Riera versaren sobre el savi mallorquí. Vegeu el cartell de l'acte a l'annex V.

2018

Gener

- 02. Manacor
- 06. Manacor
- 07. Sa Pobla
- 10. Manacor
- 11. Sant Llorenç des Cardassar
- 13. Caimari, Maria de la Salut, Portocristo, Biniali, Costitx, Lloseta
- 14. Son Servera
- 15. Capdepera
- 19. Palma (plaça Major, festes de Sant Sebastià)
- 20. Montuïri, Sant Joan, Porreres, Lloret de Vistalegre
- 21. Esporles, Ses Salines
- 27. Es Carritxó, Sineu, Galilea

Febrer

- 03. Maria de la Salut
- 04. Sencelles
- 09. Son Macià
- 22. Palma (UIB, fogueró post-exàmens)
- 28. Santa Eugènia

Març

- 01. Palma (passeig de Sagrera, Diada de les Illes Balears), Lluçmajor
- 03. Alcúdia
- 06. Palma (Cort, nomenament d'Aurora Picornell com a filla il·lustre)
- 17. Manacor
- 23. Llubí
- 24. Sineu
- 24. Búger

Abril

- 20. Algaida
- 23. Palma (plaça de Cort, diada de Sant Jordi)
- 27. Felanitx
- 28. Montuïri

Maig

- 05. Ses Salines

Juny

- 01. Manacor

- 02. Alaró
- 13. Manacor
- 22. Santa Eugènia

Juliol

- 05. Campanet
- 05. Manacor
- 07. Campos
- 18. Sa Pobla
- 21. Felanitx
- 26. Palma (Can Alcover, participació a l'acte "El teu exili la nostra lluita")
- 26. Sa Pobla
- 27. Búger

Agost

- 05. Portopetro
- 06. Selva
- 08. Sineu
- 09. Lloseta
- 10. Montuiri
- 11. Santanyí, Palma (Sant Jordi, Festa d'Es Lluquet)
- 12. Palma (Festes d'Es Molinar)
- 18. Sóller
- 19. Sineu, Pina
- 21. Ses Salines
- 24. Maria de la Salut
- 25. Calvià

Setembre

- 10. Cas Concos des Cavaller
- 14. Manacor
- 16. Palma (Can Alcover, participació a la II FirONA)
- 18. Binissalem
- 19. Bunyola
- 22. Palma (llibreria Lluna, participació a la diada "Sí a la cultura")
- 23. Palma (Can Alcover), Portocolom
- 29. Felanitx

Octubre

- 05. Llubí
- 06. Lluçmajor

- 08. Manacor
- 13. Manacor
- 19. Manacor
- 21. Felanitx
- 24. Santa Maria del Camí
- 28. Felanitx

Novembre

- 12. Inca
- 13. Palma (parc de les Estacions, XXIX Setmana del Llibre en Català)
- 16. Manacor
- 17. Caimari, Sant Joan
- 22. Manacor
- 24. Mancor de la Vall
- 29. Manacor
- 30. Pollença

Desembre

- 02. Portocolom
- 13. Pollença
- 14. Sóller
- 22. Lluçmajor, Palma (teatre Principal, obertura de la Nit de la Cultura)
- 23. Lluçmajor
- 27. Manacor

Total: 100 (Palma: 13)

2019

Gener

- 02. Sóller
- 07. Sa Pobla
- 10. Sant Llorenç des Cardassar
- 11. Portocristo
- 12. Maria de la Salut, Costitx
- 13. Son Servera
- 15. Capdepera
- 18. Selva, Maria de la Salut
- 19. Palma (plaça Major, festes de Sant Sebastià), Montuïri, Lloret de Vistalegre
- 20. Esporles, Ses Salines, Alcúdia
- 25. Es Carrixó

26. Galilea

31. Manacor

Febrer

02. Sineu

04. Sencelles

08. Campos, Santa Maria del Camí

20. Palma (Cafè A 3 bandes, dins el III Cicle de conferències poètiques)

28. Santa Maria del Camí

Març

01. Manacor, Palma (passeig de Sagrera, Diada de les Illes Balears), Alcúdia, Son
Macià

02. Santa Eugènia

08. Felanitx

22. Sineu

26. Palma (Parlament de les Illes Balears, aprovació de la Llei de Salvaguarda del
Patrimoni Cultural Immaterial)

28. Manacor

29. Montuiri

30. Felanitx

Abril

03. Manacor

07. Sineu

12. Manacor

14. Artà

27. Palma (plaça de Santa Pagesa, diada de Sant Jordi)

Maig

12. Porreres, Lloret de Vistalegre

25. Cas Concos des Cavaller

30. Manacor

31. Puigpunyent

Juny

01. Deià

07. Manacor

29. Manacor

Juliol

- 16. Cala Bona
- 21. Felanitx
- 30. Llubí

Agost

- 09. Montuïri
- 10. Palma (Sant Jordi, Festa d'Es Lluquet)
- 11. Palma (Es Molinar, Festes d'Es Molinar)
- 23. Maria de la Salut
- 27. Santa Margalida
- 30. Sóller
- 31. Algaida

Setembre

- 10. Cas Concos des Cavaller
- 18. Bunyola
- 20. Búger
- 25. Binissalem
- 27. Campos
- 28. Palma (Illibreria Embat, participació a l'acte Literanit 2019)

Octubre

- 02. Esporles
- 03. Palma (UIB, III Congrés de Joves Investigadors en Llengua i Literatura Catalanes)
- 04. Sóller, Alcúdia
- 06. Alaró
- 10. Manacor
- 11. Porreres
- 18. Inca, Santa Maria del Camí
- 20. Manacor

Novembre

- 15. Manacor, Palma (La Tertúlia, acte "Cap agressió sense resposta")
- 16. Manacor, Santa Maria del Camí
- 23. Mancor de la Vall
- 30. Ses Salines

Desembre

- 01. Portocolom
- 14. Sant Joan

20. Sant Joan, Maria de la Salut

21. S'Arracó

29. Sóller

Total: 86 (Palma: 9)

Gener és, de lluny, el mes amb més actes glosats i més pobles visitats per l'Associació, diversos el mateix dia. Ja he explicat a les primeres pàgines de l'inventari l'enorme relació entre les festes de Sant Antoni i la glosa. Per altra banda, també destaca la quantitat de glosades que concentra Manacor. Això i el fet de ser la ciutat d'origen de la majoria de glosadors d'avui il·lustren la popularitat de la glosa a la comarca de Llevant, molt major que la que trobam a Tramuntana, per exemple, o a Palma.

Del prop d'un centenar de glosades que hi ha a Mallorca en un any, un 10%, més o menys, tenen lloc a la ciutat de Palma. És un percentatge gens menyspreable per a un únic municipi, però quan n'analitzem els motius, comprovarem realment el poc pes de la glosa entre els palmesans.

Les actuacions de Sant Sebastià i de la Diada de les Illes Balears són contractades per empreses que aconseguen la gestió d'aquestes festivitats per mitjà de concurs amb l'ajuntament. Les de la Diada de Sant Jordi són sovint organitzades pel Gremi de Llibreters de Palma (com les de la Setmana del Llibre en Català o la de la Literanità) o per l'associació de veïns de Santa Pagesa en el cas de 2019. La col·laboració a la presentació de Barcino o al Cicle de Conferències Poètiques en són casos semblants. Al teatre Mar i Terra s'hi han fet participacions promogudes pels propis organitzadors dels actes que acompanyen (*En el feu de l'ermitatge*, la Setmana de Cultura Popular), ben igual que a Can Alcover (II FirONA, "El teu exili, la nostra lluita"), a la Universitat de les Illes Balears (III Congrés de Joves Investigadors, Finifesta, fogueró post-exàmens, Jornada per la llibertat d'expressió) i a La Tertúlia en el cas de "Cap agressió sense resposta". Als barris de Sant Jordi i d'Es Molinar sí que són els seus veïnats els qui sol·liciten aquestes glosades, però pràcticament parlem de pobles independents de la capital.

A diferència de gairebé qualsevol altre municipi, a Palma no s'hi troben glosades organitzades per particulars o establiments privats amb l'única finalitat de gaudir de les cançons improvisades. Potser s'acosten a ser-ne excepcions la glosada al bar La Tertúlia de dia 11 de març de 2017 (tot i que el cartell del sopar que acompanyarà els glosadors diu, petit, "Per celebrar el dia de la dona...")²⁷ o les trobades de glosa i poesia a Can Alcover (organitzades per la Fundació Mallorca Literària) de 14 de juliol de 2017 i 23 de setembre de 2018.

²⁷ Vegeu aquest cartell a l'annex V.

Annex II. Glosadors

A continuació adjunt una llista dels glosadors en actiu (en alguns casos, retirats de fa poc temps) amb els seus anys i lloc de naixement i amb un petit apunt sobre com aprengueren a glosar i quan començaren a fer-ho davant del públic, moment en què entenem que entren a l'associació Es Canonge de Santa Cirga (o Glosadors de Mallorca a partir de 2008). Degut al menor requeriment d'habilitat, els glosadors circumstancials i de posat a Mallorca són incomptables, per això no els anomenem aquí.

Miquel Àngel Adrover Perelló, “Campaner” (Campos, 1994). Estudiant. Sap de l'existència de la glosa a partir de conversar amb Antoni Vidal Ollers, renet del glosador Sebastià Vidal. Després d'un taller a l'institut amb Felip Munar l'any 2012, assisteix als tallers de Glosadors de Mallorca a Manacor. Debuta acompanyat de Mateu Xurí i Maribel Servera a S'Arracó el 2013.

Sebastià Adrover Roca, “Tià Roca” (Manacor, 1989). Actor i director de teatre. Present als foguerons santantoniers de la plaça de La Concòrdia de Manacor des dels 10 anys, en tenir-ne 15 canta les primeres gloses (escrites abans) al fogueró del seu institut. En un altre de celebrat a casa seva, sent cantar Antoni Carnisser, qui el convida a participar a un taller a Inca. Més tard assisteix als que s'imparteixen a Manacor i es converteix en algú habitual a les glosades del poble i, sobretot, les del bar Mallorquí. Debuta l'any 2012 al barri manacorí de Fartàritx amb Mateu Xurí i Joan Antoni Sunyer.

Maria Magdalena Amengual Caldés (Sa Pobla, 1985). Mestra d'escola. Coneix la glosa durant les festes de Sant Antoni al voltant de l'any 2000. Després d'assistir als tallers organitzats al seu poble el 2016 i a Manacor a partir de l'any següent, debuta amb Pau Riera, Macià Ferrer i Cati Eva Canyelles a Campanet l'any 2018.

Ivan Antich Montero (Sant Llorenç des Cardassar, 1990). Administratiu. Aprèn cançons populars de la seva padrina i de les festes de Sant Antoni. D'adolescent, a l'institut, l'interès creix. Als 26 anys coneix diversos simbombers llorencins, hi trava amistat i s'introdueix encara més al món de la cançó. Amb ells descobreix els glosadors i els combats santantoniers. Coneix Ramon Reus i, plegats, assisteixen als tallers de l'associació a Manacor, a Cas Concos i a Inca. Puja per primera vegada a l'escenari a Maria de la Salut l'any 2019 acompanyat de Miquel Estornell, Miquel Pagès i Ramon Reus.

Miquel Cano Sastre, “Estornell” (Algaida, 1959). Ferreter. Essent infant, la seva mare li diu gloses populars i la seva padrina n’hi fa de noves. Amb 12 anys, afeccionat a escoltar-ne a la ràdio, veu el primer combat a Algaida, entre Joan Planisi i Jaume Calafat. Creix fent algunes intervencions als foguerons o a trobades familiars. Arran de l’amistat amb Jaume Juan i d’acompanyar el seu fill Miquel als tallers de Mirabò, aprèn darrere ell les nocions per a glosar. Els anys 2014 i 2015 assisteix als taller de Glosadors de Mallorca a Manacor. Debuta a Campos el novembre d’aquest darrer any acompanyat de Pau Riera i Macià Ferrer.

Miquel Cano Perelló, “Garvinyet” (Algaida, 1996). Estudiant. Fill de Miquel Estornell, demostra interès i facilitat per contestar les gloses que li fan ell i el glosador Jaume Juan, algaidí i amic de la família. L’any 2005, amb 9 anys i després d’assistir als tallers de Mirabò, a Manacor, organitzats per Es Canonge de Santa Cirga, ja és capaç de glosar amb desimboltura, tanta, que debuta a S’Alqueria Blanca amb un combat sencer. Entre els 18 i 20 anys deixa la glosa de manera activa.

Catalina Eva “Cati Eva” Canyelles Mas (Sóller, 1973). Psicòloga. Sap de gloses i glosadors per les cançons d’una repadrina. Al voltant de 2002 comença a seguir els combats públics. No és fins a partir de l’any 2013 que participa al taller organitzat per Glosadors de Mallorca a Sóller durant dos anys. L’any 2015 s’incorpora als tallers setmanals de l’associació a Manacor. L’any següent combat per primera vegada al seu poble amb Mateu Xurí i Maribel Servera.

Tomeu Cifre Cerdà, “Fus” (Pollença, 1971). Mariner. Amb algun glosador de posat a la família, sent les primeres cançons improvisades als foguerons de Sant Antoni essent infant. Als anys 90 s’imparteixen uns cursos de glosa escrita a Alcúdia, on n’aprèn les nocions bàsiques. Seguidor de Glosadors de Mallorca, assisteix als tallers de l’associació l’any 2010 a Muro i l’any 2013 a Manacor. Intervé en una glosada per primera vegada amb molts altres glosadors en un homenatge a Miquel Perelló “Canta” a Búger el 2015. No és fins el 2019 que s’enfronta en combat a Miquel Servera i Alcía Olivares a Manacor.

Jordi Cloquell Noceras, “Artiller” (Muro, 1946). Empleat de banca. Sap de gloses i glosadors des de la infància. Escriptor d’algunes rimes en castellà i afeccionat a les composicions en vers, organitza alguns combats amb Joan Planisi i Antoni Socias. L’any 2003 assisteix a un taller d’iniciació a la glosa per a docents al CEP d’Inca impartit per Felip Munar. S’assabenta dels tallers de Mirabò, on coincideix amb altres glosadors,

amb qui debuta a la Mostra Internacional de Manacor l'any 2005. És un dels pocs improvisadors que canta amb una tonada pròpia. L'aprèn d'oïda de Pep Barceló, de Vilafranca, molt poc abans que aquest mori.

Llorenç Cloquell Florit, “Màgic Cloquell” (Muro, 1979). Actor de teatre i guionista. La seva padrina li inculca les primeres cançons populars quan és encara infant. D'adolescent comença a fer alguna cançó i, sobretot, a escriure-les. L'any 2009 assisteix a un taller impartit per Jordi Cloquell a Sa Pobla i, més tard, als impartits per Mateu Xurí i Felip Munar. Debuta dia 1 de març, dia de les Illes Balears, a Palma amb Xurí, Jordi Artiller i Pere Joan Munar. El Màgic Cloquell canta amb la tonada que emprava Rafel Roig (1933-2017)²⁸.

Margalida Cortès Fons²⁹ (Manacor, 1963). Comercial. Admiradora de l'art dels glosadors des que ho pot recordar, s'apunta l'any 2004 als tallers de Mirabò per recolzar el projecte de Felip Munar de reunir nous glosadors «i fer costat a [...] na Catalina Blava»³⁰, aleshores l'única dona glosadora. Debuta un any més tard a la VII Mostra de Manacor amb Xisco Muñoz, Toni Prim i Jordi Artiller. Actualment està retirada del món glosador.

Antoni Darder Brunet, “Mosset” (Manacor, 1983). Picapedrer. Sent les primeres gloses cantades a casa seva essent infant. Als 17 anys assisteix a les glosades santantonieres de la plaça de La Concòrdia i del bar Mallorquí de Manacor. Treballant en una fusteria coincideix amb l'encarregat, que li ensenya a fer-ne. L'any 2012 cursa els tallers de Manacor i l'any 2017 surt al davant del públic amb Mateu Xurí i Maribel Servera a Petra.

Miquel Estelrich Vicens, “Pagès” (S'Alqueria Blanca, 1990). Pagès. A l'escola, amb un treball sobre la glosa, demostra interès per aquest món. Amb 20 anys escolta glosadors de picat en un fogueró a Cas Concos. En aquest mateix poble s'hi imparteix aleshores un taller, seguit per un a S'Alqueria Blanca i per d'altres a Manacor, tots amb Miquel Pagès com a membre. L'any 2017 surt a glosar en un bar concarrí amb Maribel Servera i Mateu Xurí.

²⁸ A la mort de Roig, Cloquell escriu: “Glosador carritxoner, / Rafel, deixes sa tonada. / Tranquil, jo la't tenc guardada / si mai l'has de menester. / Entretant la cantaré / per recordar es teu llegat. / T'esperen per fer un combat / allà dalt amb el Messies / Sostre, Cartera i Socias / glosant per l'eternitat.”

²⁹ No he pogut entrevistar Margalida Cortès, Catalina Blava, Joan Borino ni Joan Planisi. La informació que figura als seus apartats és extreta de les seves pròpies presentacions a Munar (2008 i 2015).

³⁰ Munar (2015: 64)

Macià Ferrer Mas, “Noto” (Son Ferriol, 1979). Infermer. Sent les primeres gloses cantades de la seva padrina, que n’hi ensenya l’estructura. L’any 1994, en unes noces, recita les primeres composicions de posat. Deu anys més tard, essent ja glosador col·laborador de la revista local *Son Ferriol*, coneix al fòrum en línia “Música Nostra” Mateu Xurí i en comença a seguir la trajectòria. El mateix any 2004, a les festes de Sant Antoni de Sa Pobla, decideix assistir als tallers de Mirabò. L’any 2005 glosa davant del públic a les festes de Sant Bernat del Secar de la Real amb Antoni Mostel, Antoni Socias i Joan Planisi.

Xavier Ferriol Martínez (Maria de la Salut, 1975). Policia municipal. Descobreix la pràctica de la glosa a la xarxa i, posteriorment, amb les obres de Felip Munar. Assabentat dels tallers de Glosadors de Mallorca, assisteix als de Sa Pobla l’any 2015. Surt a glosar a Inca l’any següent amb Xisco Muñoz, Macià Ferrer i Miquel Servera.

Antoni Figuerola Bennàssar, “Barrotes” (Selva, 1979). Electricista. Aprèn glosa del seu pare, glosador circumstancial, i de la seva padrina, cantadora. D’adolescent, a les festes de Sant Antoni prova de cantar per primera vegada. Seguidor de primera línia d’Es Canonge de Santa Cirga, assisteix a totes les Mostres i glosades de què s’assabenta i s’apunta al taller d’Inca de 2005. L’any 2008 se n’imparteix també un a Selva. Un any després, el 2009, surt a cantar davant el públic i es fa membre de Glosadors de Mallorca.

Catalina Maria Forteza Amengual, “Blava” (Manacor, 1957 - Petra, 2020)³¹. Mestra d’escola. De petita s’afecciona al vers sense saber «què eren les gloses»³². De jove, coneix el món de la glosa i s’hi inicia amb el taller de 2004, que li «agrada i decideix sortir en combats improvisats»³³. Debuta «al teatre d’Artà amb Mateu Xurí, Jordi Artiller, Toni Mostel i Xisco Muñoz»³⁴.

Antoni Galmés Juan, “Prim” (Manacor, 1958). Registrador de la propietat. Les improvisacions de Miquel Amer “Llorenç”, glosador circumstancial de Manacor, suposen el seu primer contacte amb la glosa. Assisteix als combats que se celebren al seu poble amb Antoni Socias i Joan Planisi. L’any 2004 assisteix als tallers de Mirabò i

³¹ Catalina Forteza morí dia 5 d’agost de 2020, pocs dies abans de la presentació d’aquest treball. Tot i que duia diversos anys retirada de la glosa, per esser un fet tan recent he decidit igualment incloure la seva informació aquí.

³² Munar (2015: 88)

³³ Munar (2008: 119)

³⁴ Munar (2015: 88)

debuta a la Mostra Internacional uns mesos més tard, l'any 2005, amb Margalida Cortès i Miquel Campaner. Toni Prim és un dels pocs improvisadors que canten amb una tonada diferent de la de la majoria. L'aprèn i adopta a partir d'escoltar Joan Planisi.

Aina Galmés Martí (Manacor, 1994). Farmacèutica. Filla de Toni Prim, amb 8 anys prova de contestar les gloses que li fa son pare cada dia durant els viatges de casa a l'escola. Damunt els 10 o 12, ja capaç de mantenir un combat, participa en glosades i mostres internacionals. Abandona la glosa d'escenari als 16 anys, quan comença el batxillerat.

Jaume Juan Bonnín, "Toledo" (Algaida, 1955). Restaurador de mobles. El seu pare es movia entre els estadis de glosador de posat i glosador esporàdic. Encara infant, comença a escriure els seus propis glosats i es converteix en el glosador (de camilla) de la família. Escriu per a actes i esdeveniments familiars, però també guanya diverses edicions dels premis Castellitx de glosa escrita d'Algaida, amb els quals destaca i es consolida com a glosador escriptor. Molt abans de la fundació de cap associació de glosadors, l'any 1972 glosa per primera vegada en públic durant un combat entre Joan Planisi i Jaume Calafat.

Antoni Llull Riera, "Carnisser" (Manacor, 1964). Carnisser. Sortint a caçar als 15 o 16 anys amb el fill de Joan Planisi, sap per mà d'aquest de l'existència dels glosadors. Havent-ne sentit fer alguna, compon les seves primeres gloses durant el servei militar als 18 anys. Sense haver vist cap combat abans, Maria Magdalena Gelabert, filòloga manacorina, el posa en coneixença dels tallers d'Es Canonge. L'any 2004 puja a un escenari per batre's amb Margalida Cortès i Toni Mostel.

Mateu Matas Ordinas, "Xurí" (Santa Margalida, 1982). Glosador. Les cançons de la seva padrina i les gloses del seu pare desperten l'interès de Mateu Xurí des de ben petit. Comença a glosar en esdeveniments familiars i en l'àmbit domèstic. Recorda haver fet les seves primeres gloses correctament als 11 anys. Fascinat pel món de la improvisació i seguidor de Planisi, Socias i Roig, l'any 2003 a la presentació del *Manual del bon glosador* a Santa Margalida coneix Felip Munar qui, sorprès de la seva capacitat d'improvisació el convida a glosar amb ells. Debuta dia 3 de maig a Costitx. Des d'aleshores fa de la glosa pràcticament una forma de vida. La seva tonada, apresada del seu pare, serà adoptada per la gran majoria dels glosadors que li són posteriors.

Pere Joan Munar Munar, “Pomer” (Lloret de Vistalegre, 1972). Professor de secundària. Aprèn les primeres cançons de mà de la seva padrina, de qui treu l'interès per la cançó popular. Comença a modificar cançons conegudes fins que és capaç d'estructurar una glosa, encara que no l'improvisi. De gran, l'any 2009 assisteix a un taller a Sa Pobla impartit per Jordi Artiller. Després d'això i de seguir l'activitat dels glosadors, debuta el dia de les Illes Balears del mateix any amb Artiller, Mateu Xurí i Llorenç Cloquell.

Francisco Muñoz Segura, “Foraster” (Paterna de Madera, 1944). Guixaire. Sent glosar el seu padrí essent infant. De jove, comença a fer les seves primeres improvisacions. Havent-se format als tallers a Mirabò, la Mostra Internacional de l'any 2005 acull el seu debut. La tonada que utilitza per a glosar, que no recorda on o de qui ha après, és molt semblant a la de Jordi Artiller.

Antònia Nicolau Adrover, “Pipiu” (Manacor, 1964). Puericultora. El seu pare, tot i que no improvisava, era cantador. Ella creix dins l'ambient del ball de pagès i les simbombades de Sant Antoni. Durant aquestes festes comença a cantar les seves primeres gloses, prèviament pensades. Abans que Toni Carnisser l'animi a assistir al segon taller d'Es Canonge, ha presenciat combats amb algun dels grans darrers glosadors, com Jaume Calafat. L'any 2005 participa a la seva primera glosada amb Mateu Xurí, Rafel Roig i Jaume Juan a S'Alqueria Blanca.

Alícia Olivares Ballester (Manacor, 1976). Infermera. L'amistat amb Maribel Servera i una glosada al claustre de Sant Vicenç de Manacor signifiquen el seu primer contacte amb la glosa. Després de la Mostra Internacional de 2010 segueix l'evolució del món de la improvisació. Després de fer tallers a Manacor els anys 2013, 2016 i 2017, surt per primera vegada davant del públic a Sa Pobla amb Maribel Servera i Cati Eva Canyelles el mateix 2017.

Joan Palou Bestard, “Borino” (Bunyola, 1965). Llanterner. Interessat per la cultura popular des de jove (és geganter i xeremier), segueix «les glosades que es feren als anys 90 a Pòrtol i Algaida»³⁵. A partir de conèixer un dels glosadors en aquestes trobades i «gràcies a Jordi Artiller»³⁶ sap dels tallers d'Es Canonge i decideix assistir-hi.

³⁵ Munar (2015: 154)

³⁶ Munar (2008: 114)

S'alça glosador l'any 2005 a Manacor amb Xisco Muñoz, Mateu Xurí i Jordi Artiller. Actualment, no surt a glosar en públic.

Joan Planisi Massanet (Manacor, 1928). Pagès. Joan Planisi, amb Antoni Socias i Rafel Roig fou un dels darrers glosadors en actiu del segle XX (i, actualment, l'únic supervivent de tots tres). S'interessa per les gloses essent nin amb les rondalles d'en Tià de Sa Real. Amb vuit anys fa la seva primera cançó³⁷. En fer-se més gran, amb els amics, «sortíem als cafès i fèiem gloses... i n'apreníem dels altres»³⁸. Quan té 29 anys, Jaume Calafat, Jordi Mirató i Antoni Socias, en un combat a Santa Margalida, demanen pels glosadors locals, i Joan Planisi, resident a Can Picafort, els respon. És la seva primera intervenció pública al món de la glosa. Des de finals de la dècada dels 2000, per mor de la seva edat, viu retirat de l'ambient públic.

Ramon Reus Brunet (Son Servera, 1990). Entrenador personal. D'adolescent, sap de la glosa a les simbombades de Sant Antoni i dels Darrers Dies a Son Servera i Artà, on hi fa algunes primeres intervencions. El 2018 assisteix al taller de Glosadors de Mallorca a Manacor i hi debuta amb Pau Riera i Xavier Ferriol.

Pau Riera Picó (Selva, 1993). Filòleg. Coneix la glosa en un taller d'institut amb Mateu Xurí l'any 2007. L'any següent s'organitza un taller a Selva, després del qual no reprendrà la improvisació fins al 2013, als tallers de Manacor. L'any 2014 fa el seu primer combat amb Pere Joan Munar, Toni Figuerola i Miquel Àngel Adrover al mateix poble.

Blai Salom Rigo (S'Alqueria Blanca, 1982). Jardiner. El seu pare era glosador de posat. Continuador d'aquesta pràctica, comença a provar d'improvisar quan es troba tot sol. Quan s'assabenta de les Mostres no deixa de veure'n cap. A un fogueró de Cala Ferrera fa les primeres incursions públiques al món de la glosa. Després d'assistir a taller amb Antònia Pipiu i Macià Ferrer, entre d'altres, s'estrena l'any 2005 amb Toni Carnisser i la mateixa Pipiu.

Lluís Sastre Sastre (Porreres, 1975). Jardiner. Una glosada amb Mateu Xurí, Joan Planisi, Antoni Socias i Rafel Roig li suposen el descobriment de la glosa. Després de fer taller a Porreres l'any 2016 i a Manacor l'any 2018, es presenta com a glosador l'any 2019 en aquest últim poble acompanyat per Macià Ferrer i Xisco Foraster.

³⁷ Munar (2008: 110)

³⁸ Munar (2015: 162)

Maria Isabel “Maribel” Servera Matamalas (Manacor, 1981). Mestra d’escola. Viu els primers contactes amb la glosa als foguerons de La Concòrdia de Manacor i a les festes de Sant Antoni a Gràcia, Barcelona. Seguint les trobades de glosadors, se sotmet a un aprenentatge autodidacte que enllaça amb tallers a Manacor. Es dona a conèixer en un combat a Es Capdellà amb Mateu Xurí i Joan Borino l’any 2008.

Miquel Servera Maimó (Felanitx, 1981). Llanterner. Sent glosar el seu padrí a casa des de petit. Sent adolescent, les glosades manacorines de Sant Antoni a la plaça de La Concòrdia i al bar Mallorquí serveixen perquè prengui contacte amb el món dels glosadors. Havent fet tallers a Manacor, debuta l’any 2015 amb Mateu Xurí i Jordi Cloquell a les festes de Sant Feliu a Llubí.

Joan Antoni Sunyer Soler (Manacor, 1988). Actor i director de teatre. La trajectòria de Joan Antoni Sunyer és pràcticament paral·lela a la de Sebastià Adrover. Ferm seguidor de les festes de Sant Antoni, en tenir 24 anys decideix provar de contestar a un glosador anònim que s’hi dirigeix al fogueró de La Concòrdia. Mateu Xurí el convida a un taller a Manacor, i després d’aquest assistirà al d’Inca, a tots dos acompanyat de Tià Roca. Acaba debutant a Sóller l’any 2012 amb Xurí, Maribel Servera i Joan Borino.

Antoni Viver Albertí, “Mostel” (Alcúdia, 1956). Assessor laboral. Essent infant, aprèn cançons de simbomba. De més gran coneix l’existència de les Mostres d’Es Canonge i organitza el 2004 la primera de les més de 25 edicions anuals del combat de glosadors a l’Auditori d’Alcúdia, presentada per Felip Munar. El mateix any, havent format part de la primera fornada de glosadors dels tallers de Mirabò, combat per primera vegada amb Joan Planisi i Antoni Socias a Algaida.

Annex III. Tonades

Aquest annex inclou totes les tonades que empren i han emprat els membres de Glosadors de Mallorca a les glosades organitzades des de la fundació de l'associació. Hi apareixen dividides entre tonades de glosa mallorquina, de dècima i de quartetes, i aquestes darreres entre freqüents, poc freqüents i esporàdiques. Per a una millor comprensió, a l'apartat de glosa mallorquina he adjuntat transcrites les partitures³⁹ de les melodies que es cantarien amb cada tonada en dir una glosa concreta, escrita a continuació, que molt segurament va ser recollida d'un combat real i que és atribuïda a diversos glosadors, de manera que no sabem del cert qui la digué:

Fa temps que la't duc guardada
i anit quedarem cabals.
M'has estat un amic fals
sempre i en tota passada.
Tu ets com una llocada
que du tots ets ous nials
i per glosar sols no vals
lo que han pagat per s'entrada.

Per a les dècimes i les quartetes, he adjuntat al final de l'annex un enllaç de vídeo per a poder-ne escoltar la melodia.

1. Tonades de glosa mallorquina

Tonada de Mateu Xurí. Avui compartida i emprada per gairebé tots els glosadors, ja n'he explicat el funcionament a l'apartat de descripció general. Com totes les tonades tradicionals de glosar (aquí no hi entren les de dècima ni de quartetes) el primer vers es repeteix.

Fa temps que la't duc guar - da - da Fa temps que la't duc guar-da-da i a-nit que-da-rem ca-bals. M'has es - tat un a - mic fals sem-pre

L'en to - la pas - sa - da. Tu ets com u - na llo - ca - da que du tots ets ous ri - als i per glo - sar sols no vals lo que han pa-gat per s'en-trada.

³⁹ Víctor Leiva Julià ha realitzat la transcripció de les tonades.

Tonada de Xisco Foraster i Jordi Artiller. Compartida per dos glosadors d'estil molt diferent, aquesta tonada també consta de dues frases musicals, una ascendent i l'altra descendent. A diferència de la de Xurí, més mal-leable, en aquesta les frases ascendents i descendents sempre s'alternen, en molt rares ocasions es repeteixen. Això és així fins al punt que el primer vers, que ja sabem que es torna a dir per a donar un petit temps extra al glosador, canvia de melodia quan es canta per primera o segona vegada. Jordi Artiller recorda haver après aquesta tonada del cantador vilafranquer Pep Barceló. Xisco Foraster no recorda com l'aprengué.

Fa temps que la't duc guar - da - da Fa temps que la't duc guar - da - da I a - nit que - da - rem ca - bals.

M'has es - tat un a - mic fals sempre i en to - ta pas - sa - da Tu ets com u - na llo - ca - da

que du tots ets ous ni - als i per glo - sar sols no vals lo que han pagat per s'en - tra - da.

Tonada de Toni Prim. Avui aquesta és l'única tonada emprada per només un glosador, i això es deu al fet que és una modificació d'una modificació; sembla ser que Prim la canta així en provar d'imitar Joan Planisi, a qui sent intentar cantar la tonada de dècima. És la tonada més complicada de les que he transcrit en aquest annex i resulta difícil exposar-ne el funcionament. Consta de quatre frases musicals (A, B, C i D) que, encara que no ho sembli per petites variacions, s'empren més d'una vegada en cada glosa. La frase B sempre davalla, mentre que les altres són ascendents. En aquest cas, l'estructura melòdica (inclòs el versos primer i penúltim repetits) seria A(A)BCBAAB(D)B⁴⁰. Fixem-nos que hi ha un total de deu frases melòdiques, cosa que ens fa pensar en la dècima. El penúltim vers no és repeteix sempre. Si es fa, com en aquest cas, és per adaptar la melodia al text.

⁴⁰ Les lletres entre parèntesi fan referència als versos repetits. Aquesta estructura es concreta de la manera següent: **A** Fa temps que la't duc guardada / (**A**) fa temps que la't duc guardada / **B** i anit quedarem cabals. / **C** M'has estat un amic fals / **B** sempre i en tota passada. / **A** Tu ets com una llocada / **A** que du tots ets ous nials / **B** i per glosar sols no vals / (**D**) i per glosar sols no vals / **B** lo que han pagat per s'entrada.

Fa temps que lat duc guar - da - da Fa temps que lat duc guar - da - da La nit que - da - rem ca - bats Mhas es -
 6 tal un a - mic fals sem - pre Len to - ta pas - sada Tu ets com u - na ilo - ca - da que du
 12 tots ets ous ni - als i per glo - sar sols no vals i per glo - sar sols no vals lo que han pa - gat per s'en - trada.

Podria figurar en aquest apartat la tonada de Rafel Roig i el Màgic Cloquell. Tanmateix, Roig morí l'any 2017 i Cloquell passa per un període d'inactivitat, de manera que l'esmentaré i l'explicaré, però no la transcriuré com les altres. El primer vers comença amb les interjeccions afegides "I" o "Ai" i s'allarguen una mica ("Aiii, fa temps que la't duc guardada..."), cosa que tant per donar temps al glosador com per cridar l'atenció del públic. Sigui com sigui, el vers es repeteix com en els casos de les tonades que ja hem vist, i això passa també en el penúltim vers, que es canta més ràpid, d'una manera que guia el contingut del missatge cap al clímax final. És una tonada, com la de Prim, complicada, però que tant Roig com el Màgic Cloquell dominaven a la perfecció, aquest darrer d'una manera especialment còmica. Tots dos l'ornamentaven de nombrosos melismes que en fan encara més difícil la transcripció.

2. Tonada de dècima

Com hem vist quasi a l'inici del treball, la tonada de dècima és la mateixa que canta Biel Majoral a la cançó "Cançons republicanes". Consta de sis frases musicals (A, B, C, D, E i F), que, degut a l'estructuració establerta de l'estrofa, sempre es canten igual i en el mateix ordre. A, B, C i D conformen la primera quarteta melòdica de la dècima i es repeteixen a la segona, i E i F canten els versos finals, que, recordem-ho, solen dur el missatge de la glosa. Musicalment, per tant, s'estructura així: ABCDABCDEF.

Els glosadors que no saben o no estan avesats a cantar aquesta tonada, especialment els de més edat, empen la mateixa que per a la glosa mallorquina, ja que es pot estructurar com ho vulgui el cantador. Com he explicat al cos principal de la fitxa, abans d'adoptar la melodia de Majoral, tots els glosadors empraven la tonada mallorquina per a versificar en dècimes.

3. Tonades de quartetes

3.1. Freqüents

“Don Francisco”. Va ser una de les primeres a emprar-se per improvisar i és especialment coneguda per mor d'un vídeo que corre a la xarxa en què Mateu Xurí, durant una glosada pel Dia de les Illes Balears de 2012 a Palma, contesta a un home del públic que crítica a crits els temes polítics que s'han tractat durant l'acte⁴¹. Consta de quatre frases musicals i el tercer vers es repeteix. La melodia és d'origen popular i el nom s'agafa (com en les altres tonades) del títol de la balada d'on prové, “Don Francisco”, recollida, per exemple, al Cançoner Popular de Mallorca i cantada per Biel Majoral. És una tonada lenta i s'empra, generalment, per tractar temes seriosos.

“Ses pomes” (o “Les verges”). Una de les tonades més alegres. Amb quatre frases musicals (només la segona i la tercera són ascendents) i sense repeticions, és especialment adient per als temes còmics o l'exercici de dos a dos. Els glosadors n'agafen la melodia de la cançó homònima recollida pel pare Ginard, que també s'emprava per a cantar durant Les Verges, en què els joves fadrins demanen a les fadrines mistela i bunyols durant les rondes nocturnes musicades.

“Sa Mort de na Margalida”. La lletra original fou escrita pel glosador Bartomeu Montserrat “Memes” sobre la mort d'una collidora d'oliva de Sóller, Margalida Servera, per encàrrec del seu enamorat, Sebastià Company. Lenta i solemne i amb una repetició al tercer vers, s'empra per a temes seriosos. La melodia prové de la cançó andalusa “Trigales verdes”. La canten Biel Majoral, Maria del Mar Bonet o Magalí Sare.

“Com voleu, germans, que canti”. De la balada eivissenca amb el mateix nom, és una melodia tranquil·la i serena de quatre frases musicals, en què només la primera ascendeix. Les ocasions en què s'empra són similars a les de Ses pomes; els temes alegres i el dos a dos solen monopolitzar-ne l'ús.

“El comte i la pastora”. Extreta com les altres de la balada homònima i que canten Majoral, Bonet o Nou Romancer, les seves tres primeres frases ascendeixen i deixen caure la darrera. És lenta i tranquil·la, però molt més clara o alegre que “Sa Mort de na Margalida”. No hi ha un tema que sigui més adient que un altre per a aquesta tonada.

⁴¹ Vegeu el vídeo a: https://www.youtube.com/watch?v=_pNFnadGkto&t=2s&ab_channel=Jos%C3%A9JuanLunaMas

“Sa madona”. És una de les darreres incorporacions al repertori. Molt solemne però no excessivament lenta, s’acostuma per als temes de denúncia o crítica, degut al punyent de cadascuna de les seves frases melòdiques alternades entre ascendents i descendents. El nom figura com a títol a la cançó de Biel Majoral, que comença amb el vers “Un temps, quan éreu madona...”. Ha estat versionada per Júlia Colom i Clara Fiol.

“Dominé”. És la tonada més festiva, s’empra quasi exclusivament per a temes còmics, encara que també hi tenen cabuda la crítica social i l’atac. Amb dos versos ascendents i dos descendents alternats i poc musicals, marca sovint l’obertura d’una glosada perquè hi participi qui vulgui. És molt corrent durant Sant Antoni, tot i que es pot sentir durant tot l’any. El públic repeteix la paraula “dominé” al final de cada vers del glosador a excepció de l’últim, al final del qual se’n canta la tornada, composta per sis “dominés”.

3.2. Poc freqüents

“Ses sales”. Cantades pels anomenats “salers” durant Pasqua per felicitar les cases i demanar-hi panades, és alegre i plana. El seu poc ús es pot explicar pel fet que s’assembla en ritme i to a “Ses pomes” o a “Com voleu, germans, que canti”, que foren adoptades primer. Consta també de quatre frases musicals. Les canten, per exemple, el grup Es Revetlers.

“Jo tenc una enamorada”. D’origen pitiús, és poc emprada per a improvisar degut a la seva rapidesa. La formen quatre frases musicals (ascendent, descendent, ascendent, descendent). La canten els grups eivissencs UC i Projecte Mut

“De jo et vas despediguent”. Cantada també per UC, és lenta i solemne i tracta les qüestions serioses o tristes. Els quatre versos musicals són llargs i amb melismes, de manera que n’impliquen un bon coneixement i una bona veu.

“Jo vull esser capità”. Cantada per Majoral (amb el títol “I sens parar de lluitar...”) i amb lletra de Pere Capellà, s’ha emprat encara poques vegades. De quatre frases musicals, l’últim vers és marcadament ascendent i es fa difícil no esperar una continuació després de la quarteta final. “Jo vull esser capità” és el primer vers de la cançó.

3.3. Esporàdiques

De vegades, en un exercici de versatilitat, els glosadors mallorquins proven d'improvisar en altres mètriques. Aquestes ocasions solen ser trobades de glosa i poesia, en què s'intenta no repetir cap tonada i els glosadors s'animen a exercitar-se en públic o a imitar els poemes que els llegeixen. Per exemple, la melodia de la popular "En Pep Gonella" serveix per alternar versos de set i quatre síl·labes. Amb la música de "La Balanguera" els glosadors improvisen en octosíl·labs. Per altra banda, la cançó "Visca nostramo!" del grup català La Trinca té una melodia perfecta per a l'ús del decasíl·lab, que estructura en quartetes ABAB. Per a cantar en pentasíl·labs, s'empra la tornada de "Paraules d'amor", de Joan Manuel Serrat. Tots quatre exemples, però, són molt esporàdics i només es duen a terme en ocasions puntuals.

4. Enllaços

Biel Majoral canta "Cançons republicanes":

https://www.youtube.com/watch?v=T7yBlyzP-Qk&ab_channel=BielMajoral-Topic

Pau Riera canta "Don Francisco":

https://www.youtube.com/watch?v=_SXi-pt6tW8&ab_channel=Eduglosa

Cati Eva Canyelles canta "Ses pomes" (o "Les Verges"):

https://www.youtube.com/watch?v=tgPpQK6HsA4&ab_channel=Eduglosa

Biel Majoral canta "Sa Mort de na Margalida":

https://www.youtube.com/watch?v=IZ05sCquRI4&ab_channel=BielMajoral-Topic

UC canta "Com voleu, germans, que canti":

https://www.youtube.com/watch?v=bK98rcx-D38&ab_channel=UC-Topic

Maria del Mar Bonet canta "El comte i la pastora":

https://www.youtube.com/watch?v=csu3MjncPUw&ab_channel=CanTortellCanet

Pau Riera canta "Sa madona":

https://www.youtube.com/watch?v=3ZW5s2gtqwo&ab_channel=Eduglosa

Mateu Xurí, Maribel Servera, Titot i Caterina Canyelles, entre d'altres, canten la tonada del "Dominé":

https://www.youtube.com/watch?v=-CQeeUIU-YA&ab_channel=tirantlonegre

Es Revetlers canten "Ses sales":

https://www.youtube.com/watch?v=WyWTNA3NJdo&ab_channel=EsRevetlers

UC canta "Jo tenc una enamorada":

https://www.youtube.com/watch?v=IBVr_p4pwOk&ab_channel=UC-Topic

UC canta "De jo et vas despediguent:

https://www.youtube.com/watch?v=ACggYJx9UZE&ab_channel=PereFeliu

Biel Majoral canta "Jo vull esser capità"

https://www.youtube.com/watch?v=l4j0NudRkG8&ab_channel=BielMajoral-Topic

Annex IV. Fons bibliogràfic i documental de la glosa

Com he assenyalat a l'apartat "Altres mesures de salvaguarda" és aconsellable crear un fons bibliogràfic que tengui per objecte la glosa o la cançó popular mallorquina (un gran número del que coneixem com a cançons populars o cançonetes foren en principi gloses improvisades que romangueren a la memòria del poble). En aquest annex faig una relació de títols que n'haurien de formar part. Hi apareixen dividits entre una bibliografia primària, amb obres que reproduïxen o recopilen gloses, i una de secundària, amb treballs que tenen per objectiu l'estudi de la glosa i/o els glosadors. Aquest recull no és complet ni definitiu, però he mirat d'incloure-hi totes les obres de què tenc constància. Quan el catàleg es dugui a terme, la bibliografia s'haurà d'actualitzar contínuament.

Aquest fons, per altra banda, ha de ser també documental. Hauria de contenir, per tant, les entrevistes i notícies de premsa publicades al voltant de la glosa i un fons gràfic (fotografies, cartells), sonor (enregistraments, discs) i audiovisual (documentals, programes de televisió, glosades filmades) que il·lustrin i documentin la història i l'evolució de la glosa mallorquina.

1. Obres de creació o recopilació

ADROVER ROIG, Antònia (2002). *Gloses de n'Antònia Adrover "Manxes"*. Edicions Documenta Balear. Palma.

AGUILÓ I FUSTER, Marià (1985). *Cançonetes mallorquines*. Volum I. Editorial Barcino. Barcelona.

ALCOVER, Antoni Maria (1936-1972). *Aplec de rondalles mallorquines d'en Jordi des Racó*. Toms V i XXIV. Editorial Moll. Palma.

— (1981). *Ses matances i ses festes de Nadal*. Editorial Moll. Palma.

— (2009). *Vetlada de glosadors a les Fires i Festes de Manacor dia 19 de setembre de 1897*. Estudi introductor i edició a cura de M. Magdalena Gelabert Miró. Ajuntament de Manacor. Manacor.

ALEMANY MATEU, Felip (2009). *Gloses d'en Felip Alemany*. Edicions Documenta Balear. Palma.

— (2016). *Noves gloses d'en Felip Alemany*. Edicions Documenta Balear. Palma.

AMENGUAL SIMÓ, Mateu (2007). *Gloses de n'Amengual*. Edicions Documenta Balear. Palma.

AMENGUAL I VICENS, Carles; SPOONER, Wendy (2019). *Gloses i plantes medicinals*. La Foradada. Palma.

- Aplec de gloses del concurs Pere Joan Sansó "Geneca" celebrat a Artà el 18 de setembre de 1998.* Associació Cultural Artà. Artà. 2000.
- BISANYES, Antoni (2005). *Gloses de la pleta*. Ajuntament de Pollença. Pollença.
- (2007). *Només he sembrat un gra... Gloses de la pleta (II)*. Ajuntament de Pollença/Consell de Mallorca/Caixa Colonya Pollença/El Gall Editor. Pollença.
- (2009). *Pollença, et duc dins el cor. Gloses, cançons i altres herbes. Gloses de la pleta (III)*. Institut d'Estudis Baleàrics. Pollença.
- (2015). *Dècimes i gloses per a Costa i Llobera*. Ajuntament de Pollença. Pollença.
- BUELE RAMIS, Cecili (2013). *Gloses meves*. Palma Distribucions. Palma.
- BURGUERA, Joan (2005). *Gloses, trobes i codolades de la Mallorca dels segles XIX i XX*. Consell de Mallorca. Palma.
- CABALLERO, Andreu; QUETGLAS, Damià (2000). *Cançons de broma bruta*. Inforaiguer. Inca.
- Cançons populars mallorquines I. Amoroses*. Selecció i comentari per Francesc de Borja Moll. Editorial Moll. Palma. 1934.
- Cançons populars mallorquines*. Arreplegades per Joan Mòjer. Classificades i ordenades per Sebastià Cardell. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma. 2000.
- CAPELLÀ, Pere (1979). *El rei Pepet*. Editorial Moll. Palma.
- CARDELL, Sebastià (1988). *Cançons populars mallorquines*. Ajuntament de Lluçmajor/Caixa de Pensions «la Caixa». Lluçmajor.
- D.D. A.A. (2007). *Cançoner alaroner*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- FONT GARÍ, Amador (2006). *Gloses de n'Amador*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- (2011). *Gloses de n'Amador (II)*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- (2013). *Gloses de n'Amador (III)*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- FUSTER ALZINA, Jaume; COLOM BRUNET, Joana (2012). *Torcebraç*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- GELABERT RIERA, Sebastià (1846). *Descripció de la temporada del año 1744 y siguientes fins a 1750*. [Edició d'autor].
- (1971). *Carta d'amor que escrigué en sestilles el célebre autor mallorquí (natural de Manacor)*. M. Borràs. Palma.
- (1981). *Comèdia en tres jornades i un pròleg de la gloriosa verge i màrtir Santa Bàrbara*. Edició a curta de Jaume Vidal Alcover. Foment de la cultura de la ciutat de Manacor/Ajuntament de Manacor. Manacor.
- (1982). *Comèdia de Sant Antoni de Viana. Comèdia del gloriós màrtir Sant Sebastià*. Edició a curta de Jaume Vidal Alcover. Foment de la cultura de la ciutat de Manacor/Ajuntament de Manacor. Manacor.

- (1983). *Comèdia d'en Pedro Belmar. Entremesos*. Edició a curta de Jaume Vidal Alcover. Foment de la cultura de la ciutat de Manacor/Ajuntament de Manacor. Manacor.
- GIL, Pere (1984). *Ses gloses d'en Pere Gil*. [Edició d'autor].
- (1990). *Plaguetes de gloses d'en Pere Gil*. [Edició d'autor].
- (1998). *El glosador agermanat*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- GILI I FERRER, Antoni (1994-1997). *Aportació al cançoner popular de Mallorca*. 4 volums. El Tall Editorial. Mallorca.
- GINARD BAUÇÀ, Rafel (1966-1975). *Cançoner Popular de Mallorca*. 4 volums. Editorial Moll. Palma.
- GLOSADORS DE MALLORCA (2018). *No passa res*. Saïm Edicions. Barcelona.
- Gloses de n'Esteve Llobera Martorell "Peric" per cantar en ximbombades*. Ajuntament de Pollença. Pollença. 2019.
- Gloses Toni Socias Simonet "Toni Tauler"*. Edicions Albopàs. Sa Pobla. 2006.
- Guillem Crespí i Coll "Es Panderer". Gloses*. Coordinat per Guillem Àngel Crespí Alemany i Rafel Bordoy Pomar. Obra Cultural Balear, delegació de Santa Margalida. Santa Margalida. 1996
- HORRACH NICOLAU, Miquel (2005). *Noltros mateixos*. [Edició d'autor].
- JANER MANILA, Gabriel (1979). *Sexe i cultura a Mallorca: el cançoner*. Editorial Moll. Mallorca.
- (1982). *Sexe i cultura a Mallorca: la narrativa oral i el teatre*. Editorial Moll. Mallorca.
- (1995). *Les cançons eròtiques del camp de Mallorca*. R. i J. J. de Olañeta, Editors. Palma.
- JULIÀ, Miquel (2007). *La vida en vers. Gloses d'en Jordi Guaita*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- L'amo Antoni Vicenç Santandreu de Son Garbeta. Recull de glosats d'un poeta sense escola*. Estudi, transcripció i notes de Gabriel Barceló i Bover. Associació Cultural Flor de Card. Sant Llorenç des Cardassar. 2013.
- LLOBERA CÀNAVES "MOROU", Pere Joan (2018). *26 anys a Cabrera. Recull de gloses fetes a Cabrera 1992-2018*. Pere Joan Llobera Cànaves. Pollença.
- MASSOT I PLANES, Josep (1984). *Cançoner musical de Mallorca*. A cura de Baltasar Bibiloni i Josep Massot. Caixa de Balears. Palma.
- MOYÀ GILABERT DE LA PORTELLA, Llorenç (1966). *Adoració dels tres reis d'Orient*. Gràfiques Miramar. Palma.
- (2013). *Gloses d'un xafarder*. Selecció i estudi preliminar de Miquel Àngel Vidal. Editorial Moll. Palma.

- MUNAR I MUNAR, Felip (2017). *La universalitat de la glosa. Gloses mallorquines de picat 1735-2011*. Lleonard Muntaner. Palma.
- Obra del Cançoner Popular de Catalunya: Materials*. 10 volums. Fundació Concepció Rabell i Cibils/Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 1926-2000.
- OBRADOR OBRADOR, Pedro (2017). *A més d'empelts, també sap fer gloses....* Ajuntament de Felanitx. Felanitx.
- ORPÍ, Pere (2002). *Fent camí amb el poble. Gloses, rimes i cançons*. Edicions Documenta Balear. Palma
- PEÑA, Antoni Maria (1896). *Gloses*. Impremta d'en B. Reus. Felanitx.
- ROIG, Rafel (1980). *Gloses*. [Edició d'autor].
- SAGRERA ANTICH, Bàrbara (2007). *Les cançons populars del Diccionari català-valencià-balear*. Consorci per al Foment de la Llengua Catalana i la Projectió Exterior de la Cultura de les Illes Balears/Editorial Moll. Palma.
- SERRÀ CAMPINS, Antoni (1995). *Entremesos mallorquins*. Editorial Barcino. Barcelona.
- VAQUER RAMON, Antònia; GRIMALT VIDAL, Josep (1978). *Homenatge a en Sebastià Vidal*. Ajuntament de Felanitx. Felanitx.
- (2005). *Gloses d'en Sostre. Recopilació*. Ajuntament de Felanitx. Felanitx.
- (2011). *Cançons d'en Bossa*. Ajuntament de Felanitx. Felanitx.
- (2018). *Recordança. Homenatge pòstum al glosador carritxoner Rafel Roig Maimó*. Ajuntament de Felanitx. Felanitx.
- XURÍ, Mateu (2020). *Llaços. Una cançó per anar a dormir*. Saïm Edicions. Barcelona.

2. Obres d'investigació o anàlisi

- ASSOCIACIÓ ES CANONGE DE SANTA CIRGA (2006). *Els nostres glosadors. L'art de la paraula i el cant improvisat*. Consell de Mallorca. Palma.
- BALANZÓ, Fèlix (1984). «Lloc i funció de la poesia oral. Contribució al seu estudi lingüístic». Randa, 16.
- Els glosadors de Pollença. Montserrate Amengual Cànaves*. Ajuntament de Pollença. Pollença. 2016.
- Els glosadors de Pollença IV. Jaume Quer Vives "Parreco"*. Ajuntament de Pollença. Pollença. 2017.
- FRECHINA, Josep Vicent (2014). *Pensar en vers. La cançó improvisada als països de la Mediterrània*. Carrutxa. València

- GALIANA, Pere (2013). *Es Cabo Loco. El glosador del Coll d'en Rebassa*. Leonard Muntaner Editor. Palma.
- GINARD BAUÇÀ, Rafel (1960). *El cançoner popular de Mallorca*. Editorial Moll. Palma.
- La poesia oral: gèneres, funcionalitat i pervivència*. Edició a cura de Jaume Guiscafrè i Caterina Valriu. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona. 2007.
- LLODRÀ, Mateu; MUNAR i MUNAR, Felip (2010). *Fent memòria. 10 anys de gloses*. Associació Cultural Es Canonge de Santa Cirga. Manacor.
- MARTÍNEZ, Tomàs (2016). *En Tià de sa Real: Notes per a la figura i l'obra de Sebastià Gelabert*. Escola de Formació i Mitjans Didàctics/Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar. Sant Llorenç des Cardassar.
- MARTORELL, Josep (1993). *Els glosadors de Búger*. Gràfiques Gelabert. Búger.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (1959-1960). «Aportació a l'estudi del romancer popular balear». *Estudis Romànics*, VII.
- (1959-1960). «Rafel Ginard Bauçà, El Cançoner Popular de Mallorca». *Estudis Romànics*, VII.
- (1962). «Sobre poesía tradicional catalana». *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, XVIII.
- (1981). «Bibliografia de la cançó popular mallorquina». *Randa*, 12.
- MIRALLES MONTSERRAT, Joan (1973). «Els glosadors de Montuiri (IV)». *Lluc: revista de cultura i d'idees*, 631.
- MOLL, Francesc de Borja (1966). «Assaig d'estudi preliminar» dins GINARD BAUÇÀ, Rafel (1966-75). *Cançoner Popular de Mallorca*. Editorial Moll. Palma.
- MUNAR I MUNAR, Felip (2001). *Manual del bon glosador. Tècniques, exercicis i glosades*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- (2005). *Formes d'expressió oral. Notes per a l'estudi de la poesia oral improvisada*. Consell Insular de Mallorca. Palma.
- (2008). *Jo vull esser glosador*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- (2010). *Els glosadors de Mallorca*. Consell de Mallorca. Palma.
- (2015). *Els glosadors de picat a Mallorca*. Leonard Muntaner. Palma.
- (2017) «Mallorca: el món renovat de la improvisació oral cantada (glosa)». *Caramella: revista de música i cultura popular*, 37.
- OLIVER, Gabriel (1982). «Un glosador: En Llorenç Capellà». Tesi de llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Catalana.
- ORIOI, Carme; SAMPER, Emili (2017). *Història de la literatura popular catalana*. Publicacions Universitat Rovira i Virgili/Publicacions Universitat d'Alacant/Edicions Universitat de les Illes Balears. València.

- PERELLÓ AMENGUAL, Miquel (2012). *Memòries de Miquel Canta*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- PONS I PAYERAS, Joan (2014). *Na Joana Cartera, una glosadora de picat*. Edicions Documenta Balear. Palma.
- QUADRADO, Josep Maria (1841). «Poetas mallorquines». *La Palma*, 29.
- RUL-LAN, Josep (1900). *Literatura popular mallorquina*. Impremta de La Sinceridad. Sóller.
- Retxes curtes per a un homenatge a la glosa i al glosador Rafel Roig Maimó "Es Carritxoner"*. Ajuntament de Felanitx. Felanitx. 2014.
- SAMPER, Baltasar (1994). *Estudis sobre la cançó popular*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.
- SBERT I GARAU, Miquel (1992). *La poesia de tradició oral: aportació al catàleg de glosadors de Mallorca*. Tesi doctoral. Departament de Filologia Catalana i Lingüística general. Universitat de les Illes Balears.
- (2000). «La performance en poesia de tradició oral». Dins MAS, Joan; MIRALLES, Joan; ROSSELLÓ, Pere (eds.). *Actes de l'Onzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Tom III. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.
- (2008). *Llengua de glosador. Notes sobre poesia de tradició oral*. Lleonard Muntaner Editor. Palma.
- SERRÀ CAMPINS, Antoni (1997). «Aproximació al poeta oral en llengua catalana». *Llengua & Literatura*, 7.
- (1999). «La tençó popular: el combat de corrandistes, glosadors o enversadors». *Els Marges*, 64.
- (2005). *Els glosats de tristot*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.
- (2012). *Set estudis de literatura oral*. Lleonard Muntaner. Palma.
- VENY, Joan (1962). «Cançons populars mallorquines». *Estudis Romànics*, XI.
- XURÍ, Mateu (2017) «La glosa a Mallorca. Evolució i avaluació». *Caramella: revista de música i cultura popular*, 37.

Annex V. Documentació gràfica

He inclòs en aquest annex diverses fotografies i imatges d'interès o relacionades amb algun aspecte descrit a la fitxa. Hi he adjuntat cartells de glosades i de tallers i fotografies que il·lustrin els diferents formats en què es practica la glosa.

A dalt, Toni Prim en una glosada oberta de Sant Antoni al bar Mallorquí de Manacor, ple a vessar, l'any 2019. A baix, el públic assistent. (Fotos: Pau Riera)

Cati Eva Canyelles (amb abric negre) canta al costat de Tomeu Fus i Alícia Olivares durant el fogueró del VIII Memorial Antoni Socias "Teuler", el gener de 2019. (Foto: Pau Riera)

Miquel Servera i Mateu Xurí, amb armilles salvavides, glosen interpretant el paper de dos refugiats al Mediterrani a unes gloses de prima a Felanitx l'any 2017. (Foto: Margalida Estelrich)

Maribel Servera i Pau Riera en un taller escolar a l'IES Berenguer d'Anoia, Inca, l'any 2016. (Foto: Jerònia Aulet)

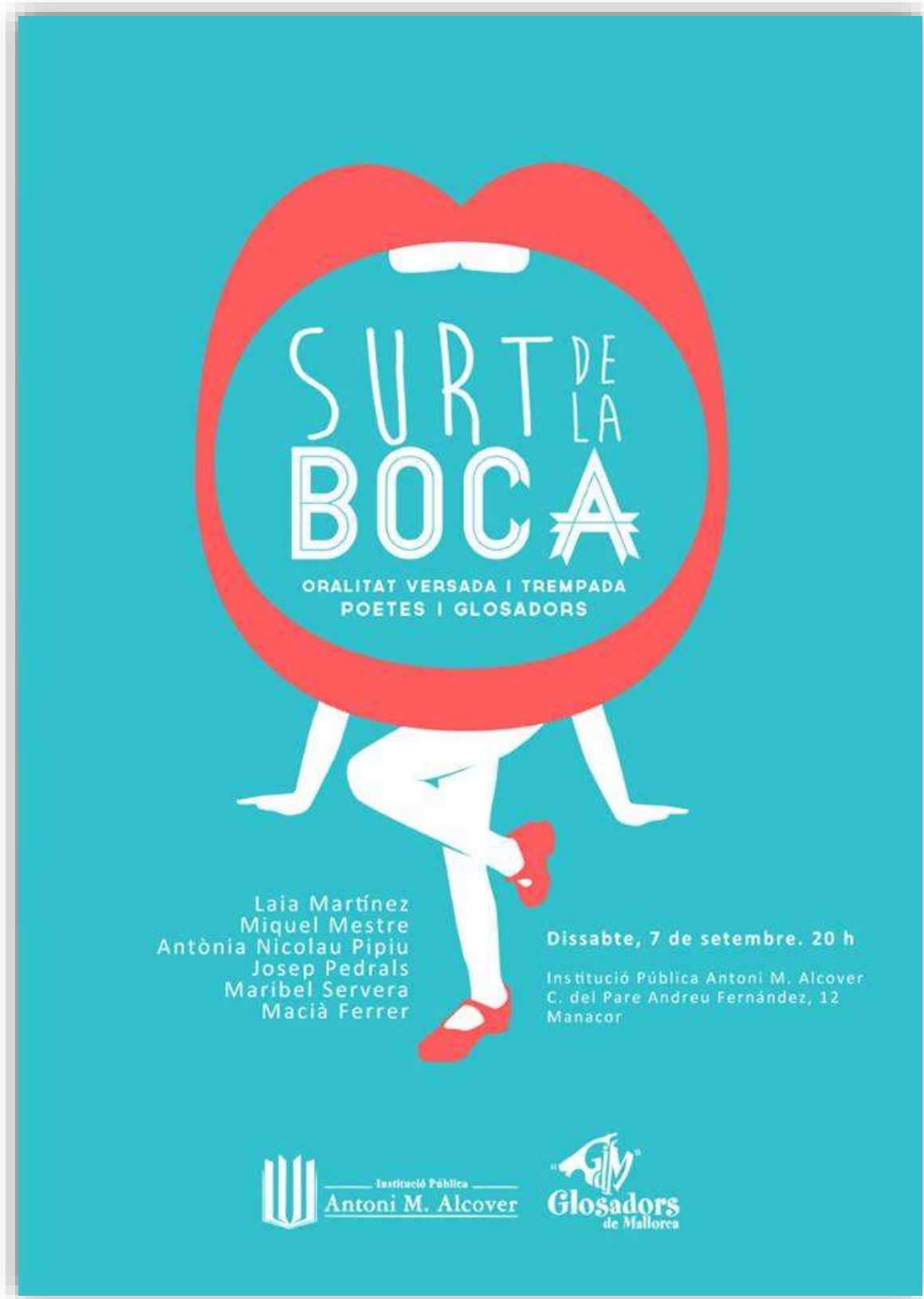
Mateu Xurí, Xavi Ferriol i Macià Ferrer en ple combat a les festes de Sant Feliu a Llubí, l'any 2019. (Foto: Pau Riera)

Rafel Roig i Jaume Juan, els glosadors veterans, combaten a la darrera Mostra Internacional, organitzada per Glosadors de Mallorca l'octubre de 2010. (Foto: Macià Ferrer)

Manel Martorell (llaüt i guitarres), Mateu Xurí (veu) i Pere Joan Martorell (flautes, flabiols i tambor), els components de Glosa Musicada, a les 12 hores de glosa de Maó l'any 2016. (Foto: Pau Riera)

La primera trobada de glosadors i poetes. Institució Pública Antoni M. Alcover, Manacor. Setembre de 2013.

GLOSES DE PRIMA AL CLUB POLLENÇA

Amb:

Mateu "Xurí", Maribel Servera i Macià "L'infermer"

Diumenge 14 de juny de 2015
20:30 hores

ENTRADA 6 €
SOCIS 4 €

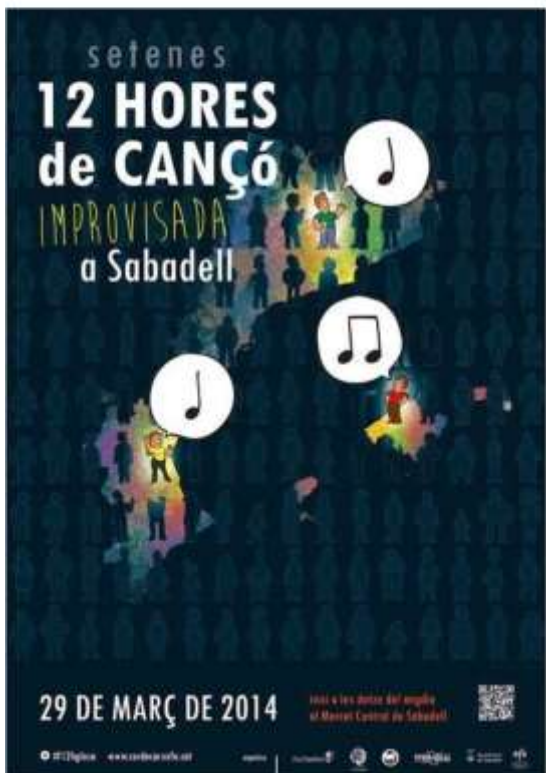

Amb la col·laboració de
CLUB POLLENÇA
i
GLOSADORS DE MALLORCA

Venda anticipada d'entrades al Club Pollença

"Gloses de prima" donà el nom al format en el qual els glosadors són condicionats per un posador de temes. La primera vegada fou a Pollença l'any 2014.

D'esquerra a dreta i de dalt a baix, els cartells de les 12 hores de glosa a Palma (2008), a Manacor (2013), a Sabadell (2014) i a Artà (2017).

CELLER
Can Font
SINEU

XII
**Gran
Combat
de picat**

Divendres 15 | Dissabte 16
de Novembre 2013

“El celler d'ací i serà
en menjar bé de contança,
en la glosa amb encantació
de l'antigor ve a ple.
L'ans amb el seu porer
en bon veure mas propers,
le cultura es la nosa
i mas ubre nous canbis.
Mallorquins i menorquins
a Can Font farem la glosa”

DELLORQUINS MALLORQUINS
Joaquim Molí, Joanet
Esteve Barcega Verdoroi
i el glosador Josep

DELLORQUINS MALLORQUINS
Llorenç Cioqueij, Magje Cioqueij
Pere Joan Munar Pomer
Mateu Mateu Xurj

Presenta i dinamitza l'acte
Felip Munar i Mimar

Sopar + Glosada 25 euros - RESERVES 076 47 58 82

Celler
Can Font
SINEU

XVII
**Gran
Combat
picat**

Divendres 14 | Dissabte 15 de Novembre

“Mala, Esteve, Ferran,
Joan, Car, Enric,
Felip, Llorenç, Llorenç,
Teodor, Xosha, Ferran,
Jordi, Joan, Alvaro,
Maribel, Pau, Ferran,
Llorenç, Rikis, Xa, Xosha,
Rafel, Mateu, Paul,
Pere, Ferran, Can Font,
Miquel, Malvarca, Poble”

Glosadors

Menorquins
Joan Molí,
Joanet
Esteve Barcega
Verdoroi
i el glosador
Josep

Mallorquins
Llorenç Cioqueij
Pere Joan Munar (de 14)
Pomer
Maribel Serra (de 15)
Serrera
Mateu Mateu
Xurj

Presenta i dinamitza l'acte
Felip Munar i Mimar

Sopar + Glosada 25 euros - RESERVES 076 47 58 82

Celler
Can Font
SINEU

XIX
**Gran
Combat
picat**

Divendres 20 de març

“Allí he trobat una trobada
a Can Font, veia un colfador
de menjar i bon l'empedador
en l'acte amb glosa amb tea.
El fared es un peccat.
No glosa, glosa honoraria
l'acte de menjar, bon menjar
i veu, el menjar,
de considerar un bon poder
en glosa la cultura.”

Glosadors

Menorquins
Joan Molí,
Joanet
Josep Lluís Abelsirris
Josep
Vicent Martí
Vicent

Mallorquins
Llorenç Cioqueij
Magje Cioqueij
Pere Joan Munar
Pomer
Mateu Mateu
Xurj

Presenta i dinamitza l'acte
Felip Munar i Mimar

Sopar + Glosada 25 euros - RESERVES 076 47 58 82

CAN FONT
CELLER / HOTEL D'INTERIOR

**Gran
Combat
de picat**

Divendres 22 de Març · 21 H

“ Mallorquins i menorquins
a Can Font (torna el miracle!)
garanteixen l'espectacle
de cultura amb mots ben fins.
Es tornea juntar camins
per gaudir d'un bon glosar.
Serà després de sopar,
amb postres de poesia.
Jo de tu no m'ho perdria,
que serà espectacular! ”

Glosador Menorquí
Vicent Martí
Joan Molí
Josep Lluís Abelsirris

Glosador Mallorquí
Mateu Mateu
Maribel Serra

Presenta i dinamitza l'acte
Felip Munar i Mimar

Sopar + Glosada 25 euros - RESERVES al propi Celler a al 020132841

Algunes glosades de bar o restaurant són tan exitoses que es repeteixen any rere any. D'esquerra a dreta i de dalt a baix, els "Grans combats de picat" al celler Can Font a Sineu dels anys 2013, 2014, 2015 i 2019.

L'Editorial Barcino et convida a la presentació
de tres obres cabdals de Llull, a ritme de glosa

3 Clàssics, 3

LLULL + SANTANACH + ALZAMORA

Llibre d'amic i amat + Romanç d'Evast e Blaqueria + Llibre de meravelles

Vine al Col·legi Sant
Francesc el 14 de desembre
i reviu Llull de la mà de
Joan Santanach, Sebastià
Alzamora i l'Associació
Glosadors de Mallorca.

L'Editorial Barcino presenta en un gran acte
a Palma les darreres novetats que ha publicat
de Ramon Llull. S'hi presentarà el *Llibre d'amic
i amat*, adaptat al català actual per Sebastià
Alzamora, que conversarà amb Joan Santa-
nach sobre aquesta obra, el *Romanç d'Evast
e Blaqueria* i el *Llibre de meravelles*.

El toc musical i artístic l'afegirà la glosa
de l'Associació Cultural Glosadors de
Mallorca, que intervindran al llarg de l'acte
i versionaran Llull.

Dijous, 14 de desembre de 2017, a les 19 h.
Sala d'actes del Col·legi Sant Francesc (plaça de Sant Francesc, 7, Palma)

ENTRADA LLIURE

CC
Fundació
Carulla

 Editorial
Barcino

 Universitat
de les Illes Balears

Cartell de l'acte "Les novetats de Llull", en què l'editorial Barcino presentà les darreres edicions de les obres de Ramon Llull al Col·legi Sant Francesc de Palma l'any 2017, amb un col·loqui entre Joan Santanach i Sebastià Alzamora. Els Glosadors de Mallorca hi foren convidats a participar.

LA TERTÚLIA
CAFÈ · TEATRE

21 H

11
MARÇ

PER CELEBRAR EL DIA DE LA DONA...

SOPAR
+
GLOSADA

RESERVES AL
971 09 30 74

Associació
de veïnats
Santa Paguesa

Cartell del sopar i la glosada a La Tertúlia de dia 11 de març de 2017, una de les comptades glosades organitzades per un particular a Palma. A més, aquesta no és muntada com una d'habitual, sense motiu concret, sinó que celebra el Dia de la dona.

Dia de les Illes Balears 2019

Divendres 1 de març

Combats de Glosadors

a l'escenari del passeig Sagrera de Palma

**11.30h amb Maribel Servera,
Miquel es Pagès i Tomeu Fus**

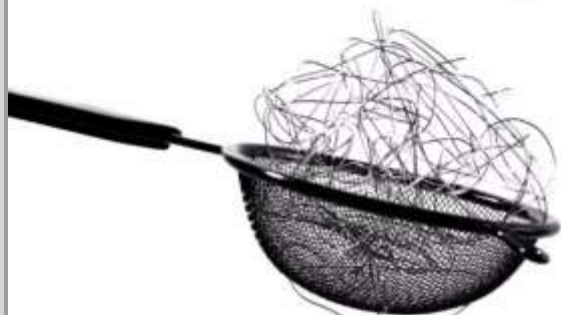
**13.00h amb Jaume Juan
Toledo, Alícia Olivares i Toni
Mosset**

**18.30h amb Xavi de l'Havana,
Cati Eva Canyelles i Miquel
Àngel es Campaner**

**20.00h amb Ramon Reus, Xavi
de l'Havana i Pau Rierol**

El dia de les Illes Balears els glosadors tenen un lloc reservat, habitualment, al passeig de Sagrera.

**VOLS APRENDRE A
GLOSAR?**

Apunta't al
taller de

glosa

de

Cas Concos des Cavaller

Cada dijous a les 20.30 h al Bar Es Cassino

10 sessions, 40 euros. Inici: 4 d'octubre

Inscripcions: 647232143

El taller de Cas Concos és un dels més participatius, amb més de 15 talleristes. S'imparteix des de 2016 i s'ha repetit des d'aleshores i fins avui, una o dues vegades cada any.

GLOSA, TÈCNiques D'IMPROVISACIÓ ORAL. APLICACIÓ A L'AULA

Curs taller pràctic per dominar la tècnica ancestral del glosat i per explorar-ne les múltiples possibilitats didàctiques.

Impartit per: **ASSOCIACIÓ DE GLOSADORS DE MALLORCA:**
Mateu Xurí, Maribel Servera,
Felip Munar i altres.

DURADA: 20 hores

HORARI: els dilluns de 17,30 a 19,30 h.

LLOC: STEI Manacor
C/ Juan de la Cierva, 2

INICI: 19 d'octubre

ACABAMENT: 18 de gener

Més informació i inscripcions:

www.steiformacio.com

S'ha sol·licitat l'homologació en hores de formació permanent del professorat a la Conselleria d'Educació.

escola de formació
i mitjans didàctics

STEI
INTERSINDICAL

Una de les poques sessions de formació dirigides a docents que s'han impartit a Mallorca va tenir lloc a Manacor l'any 2014 i la impartiren Mateu Xurí, Maribel Servera i Felip Munar.

Teatro Coliseum - La Puebla

Martes, 30 Noviembre 1954 - A las 9'30 Noche

GRAN FUNCION DE GLOSAS

con las máximas figuras del verso improvisado

JAIME CALAFAT

(DE SON SERVERA)

El más veterano y popular de los glosadores de la Isla, que asombra por la potencia y claridad de su voz, la agudeza de su ingenio y la perfección de su rima.

Ja es sabut que'n **Calafat**
sempre ha estat gran glosadó.

y proclamat Campeó
per tot hont ell ha glosat

JUANA SERRA

(DE BUGER)

Presentación en esta localidad, de una mujer que llega precedida de una fama jamás igualada por persona alguna de su sexo, por sus excepcionales dotes que la sitúan en un lugar de privilegio entre los cultivadores de este difícil Arte.

Na **Juana Sa Bujerrona**
com que sempre está inspirada

es p'es públichs aclamada
que amb aplausos la corona.

ANTONIO SOCIAS

(DE LA PUEBLA)

Un nuevo valor en el Arte de la glosada que viene a demostrar que la juventud todo lo puede cuando va respaldada por una voluntad férrea y constante superación y unas cualidades poco comunes

Sabém que en **Toni Socias**
es nostro gran paisá

mos ferá tot cuant sebrá
amb ses seues poesies.

Hará la presentación de los glosadores, el experto joven

PEDRO CALAFAT

(hijo del GRAN CALAFAT)

Aquest **Pere Calafat**
va nelxe fent una copla

y a n'es públich de Sa Pobla
no deixará defraudad.

Imp. GLOSADORES, 11-16 54-500 Eja.

Un dels cartells més antics que conserva Glosadors de Mallorca, el del combat celebrat dia 30 de novembre de 1954 entre Jaume Calafat, Joana Cartera i Antoni Socias. Notau que els noms dels glosadors són més grossos o més petits depenent de la seva fama.

GRAN COMBAT DE PICAT

GLOSADORS MENORQUINS

JOAN MOLL "JOANET"
VICENÇ MARÍ "VICENÇ"
ESTEVE BARCELÓ
"VERDEROL"
I EL GUITARRISTA
ISMAEL MOLL "PELE"

VS

GLOSADORS MALLORQUINS

MATEU MATAS "XURÍ"
MARIBEL SERVERA
"SERVERETA"
PAU RIERA "RIEROL"

PRESENTA I DINAMITZA: FELIP MUNAR

24 DIVENDRES / MARÇ / 2100H.

Menorquins i mallorquins,
tots junts anam a la una
i aquest dia a Sa Comuna
farem plegats versos fins.

Ajuntarem els camins
del cor per riure i cantar.

Au, feis via a reservar
que això serà una passada.

Gaudir de bona glosada
i també d'un bon sopar.

MENÚ POLIESPORTIU SA COMUNA

APERITIU

Frit de porcelleta
Croquetes casolanes
Calamar andalusa

POSTRES

Gelat amb gató

BEGUDA

Vi, aigua i gaseosa
Cafè

SOPAR

Bacallà "sa comuna"
Escaldums de pilotes

LLORET DE VISTALEGRE

RESERVA LA TAULA: AFORAMENT LIMITAT

RESERVEG: 971 52 40 04 - 971 52 42 25

630 802 625

24,00€

Combat entre mallorquins i menorquins al restaurant Sa Comuna, Lloret de Vistalegre, el març de 2016. Les trobades entre glosadors de totes dues illes són repetides i populars. En cada encontre, mallorquins i menorquins intercanvien tonades i maneres de glosar.

Més de 15 glosadors,

combats de picat,

gloses de prima,

glosa i poesia,

Glosa Musicada...

...GLOSA!

-Fira del Glosat-

Maria de la Salut
23 d'agost

Ajuntament de
Maria de la Salut

Plaça des Pou - 21.00 h.
(a les 20.00 h. llocs de venda d'artesanía)

Cartell de la sisena Fira del Glosat a Maria de la Salut (2019), una de les trobades en què participen més glosadors i a què assisteix més públic.

Referències bibliogràfiques

- ALCOVER, Antoni Maria (1936-1972). *Aplec de rondalles mallorquines d'en Jordi des Racó*. Toms V i XXIV. Editorial Moll. Palma. 46-68/109-111.
- ALZAMORA, Sebastià (30-03-2019). El cant i el poder. *AraBalears*. Recuperat de: https://www.arabalears.cat/cultura/Mateu-Xuri-Maribel-Servera-cant-glossadors-glossa_0_2207179329.html
- FRECHINA, Josep Vicent (2014). *Pensar en vers. La cançó improvisada als països de la Mediterrània*. Carrutxa. València. 6-29.
- GARZIA, Joxerra; SARASUA, Jon; EGAÑA, Andoni (2001). *El arte del bertsolarismo. Realidad y claves de la improvisación oral vasca*. Bertsozale Elkartea. Sant Sebastià. 256.
- GINARD, Rafel (1960). *El cançoner popular de Mallorca*. Editorial Moll. Palma. 89-116.
- GUISCAFRÈ, Jaume (2017). «Dels precedents il·lustrats als precursors romàntics», dins ORIOL, Carme; SAMPER, Emili (2017). *Història de la literatura popular catalana*. Publicacions Universitat Rovira i Virgili/Publicacions Universitat d'Alacant/Edicions Universitat de les Illes Balears. València. 224-238.
- JANER MANILA, Gabriel. «Com una verga de llamp», dins MUNAR, Felip (2017). *La universalitat de la glosa. Gloses mallorquines de picat (1735-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma. 11.
- Ley 10/2015, de 26 de mayo, para la salvaguardia del Patrimonio Cultural Inmaterial*. BOE, 126. 2015. 10.
- Llei 18/2019, de 8 d'abril, de salvaguarda del patrimoni cultural immaterial de les Illes Balears*. BOIB, 48. 2019. 4-5.
- LLODRÀ, Mateu; MUNAR, Felip (2010). *Fent memòria. 10 anys de gloses*. Associació Cultural Es Canonge de Santa Cirga. Manacor. 108.

- MATEU I MARTÍ, Jaume (24-07-2012). L'ajuntament de Calvià no va de gloses. *Marginàlies*. Recuperat de: <https://blocs.mesvilaweb.cat/jmateuimarti/?p=226639>
- MUNAR I MUNAR, Felip (2008). *Jo vull esser glosador*. Edicions Documenta Balear. Palma. 26-119.
- (2015). *Els glosadors de picat a Mallorca*. Leonard Muntaner. Palma. 88-162.
- MULET, Carles (12-07-2009). "Trabajamos para destruir el mito de que los glosadors no improvisamos". *Diario de Mallorca*. Recuperat de: <https://www.diariodemallorca.es/actual/2009/07/13/destruir-mito-glosadors-improvisamos/483764.html>
- OBRADOR, T. (30-07-2012). Los 'glosadors' ven reconocido su arte con un molino cedido. *Diario de Mallorca*. Recuperat de: <https://www.diariodemallorca.es/part-forana/2012/07/30/glosadors-ven-reconocido-arte-molino-cedido/783596.html>
- OLIVER, Gabriel (1982). «Un glosador: En Llorenç Capellà». Tesi de llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona, Departament de Filologia Catalana. 6-41.
- QUADRADO, Josep Maria (1841). «Poetas mallorquines». *La Palma*, 29. 1-6.
- ROVIRÓ, Ignasi (1992). «Aproximació a l'estudi de la comunicació folklòrica». AUSA, XV. 76.
- SERRÀ CAMPINS, Antoni (1997). «Aproximació al poeta oral en llengua catalana». *Llengua & Literatura*, 7. 18-19
- (2012). *Set estudis de literatura oral*. Leonard Muntaner. Palma. 43-84
- UNESCO (2003). *Convention for the safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Unesco. París. 2-6.